

mladika 10

1978

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU
1978 LETO XXII. - ŠTEV. 10
Poština plačana v gotovini -
Skupina III/70

KAZALO

Alojz Rebula: Novoletna misel 1979	165
Marija Kostnapfel: Severni sij	166
Albert Miklavc: Božična skrivnost	167
Škofijsko zborovanje je za nami	168
Lado Piščanc: V zelenih daljavah božje bodočnosti	169
Pod črto: Slovenska zastava; Slovenski slovničarji in njihove tarče	172
Drago Štoka: »Bili so v redu fantje«	173
Vladimir Kos: Zvezde Božjega otroka	174
Bruna Pertot: Sladko sonce pomaranča	175
Joža J. Lovrenčič ml.: Božična misel	176
Ona: Iz dnevnika mlade družine	177
Milena Merlak: Dobro mirno novo leto	177
Martin Jevnikar: Slovenske poveljne revije v Italiji: Literarne vaje	178
Maks Sah: Šole, znamenje naše vitalnosti	179
Ivo Jevnikar: Drobcji iz manjšinskega sveta	180
Vladimir Kos: O snegu, ki je kakor sneg; kako žari!	181
Staro in novo	182
Antena	183
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Karel Mauser)	185
Ocene: Slikarka Milica Kogoj; Bibliografija o Trstu in Istri; Kulturno delovanje v Tinjah; Prispevek k VIII. slavističnemu kongresu	186

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Marija Besednjak, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver, (odgovorni urednik), Albert Miklavc, Franc Mljač, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Maks Sah, Drago Štoka, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema)

Lastnik: Slovenska prosveta

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD Poštni tekoči račun 11/7019 »Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pisma

Spoštovano uredništvo,

radijski očitek (radia Trst A), da MLADIKA preveč poudarja »slovanstvo« Janeza Pavla II. smo morali še enkrat pogretega pojesti v NOVEM LISTU. In ker je avtor radijske ocene Franc Jeza, je pač on tudi avtor iste — nepodpisane — ocene v NOVEM LISTU.

Menda Franc Jeza ne bo zanikal, da je novi papež Slovan, čeprav reduciramo slovanstvo na goli jezikovni pojem: bil bi na zemeljski obli edini, ki bi to zanikal. Je torej greh, če je MLADIKA rekla isto, pač s tistim minimalnim poudarkom, s katerim so to rekli vsi? Ali bi se morali tega sramovati prav zato, ker smo kot Slovenci le Slovani, čeprav samo v jezikovnem pogledu? Odkod pa takšno veselje ob tej izvolitvi pri nas, Hrvatih, Čehih, Slovakah, Ukrajincih? Da pa nam je novi papež kot Poljak vsaj jezikovno — pa tudi duhovno, bi rekli — bliže kot bi na primer bil kakšen Francoz ali Amerikaneec, je menda prav tako nesporno. Kot kardinal v Krakowu je Janez Pavel II. na svojo željo dobival in bral ljubljanski verski tednik DRUŽINA: kateri neslovanski kardinal bi bil imel takšno zanimanje? Ali so DRUŽINO brali italijanski škofje, ki mejijo z ljubljansko nadškofijo in imajo celo Slovence med svojimi škofljani? Ali jo je bral bivši tržaški škof Santin? Odkod torej ta večja bližina? Je bila samo zaradi jezikovnega dejavnika? Recimo, da je bilo tako: toda bližina je vsekakor bila. In MLADIKA ne bi

smela tega poudariti še posebej v okolju, ki je razjedano od kompleksa manjvrednosti? Ne bi smela poudariti, da je Poljska tudi kulturno le bližja Slovencem kot kakšna Skandinavija? Da je med Slovenci in Poljaki bilo v preteklosti več kulturnih stikov kakor na primer med Slovenci in Italijani, čeprav so to naši sosede? Kateri Italijan pa je na primer drugoval s Prešernom in nabiral slovenske narodne pesmi kakor je to delal Emil Korytko?

Zato mislim, da je očitek »infantilizma« prav tako lahkoumen kakor krivičen.

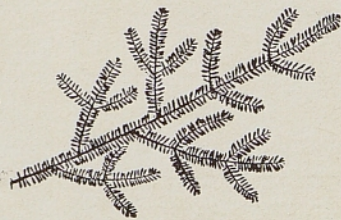
No, ker smo že pri papežu. NOVI LIST si na njegov račun privoščji sodbe, ki si jih ne upajo izreči največji liberalni, če že ne antikatoliški listi, čeprav se sam — namreč NOVI LIST — predstavlja, če se ne motimo, kot filokatoliški. Tako je še letos v uvodniku z grenkobo kritiziral Pavla VI., češ da nedostojanstveno pada na kolena pred ugrabitelji Alda Mora. Kaj takega si lahko bral samo v NOVEM LISTU. V številki, o kateri je govora, pa se obregne ob Janeza Pavla II., ki je izjavil, da so »ugrabitve v sra-

(Dalje na 3. strani platnic)

SLIKA NA PLATNICI: Protagonist škofijskega zborovanja v Trstu je bil škof Lorenzo Bellomi. O tem berite članek na notranjih straneh. Na posnetku je škof Bellomi med govorom v slovenščini na reviji ZCPZ. V ozadju rojanski pevski zbor. (Foto M. Magajna).

Vesele božične praznike
in srečno novo leto 1979

voščji MLADIKA

Posamezna številka Mladike stane 500 lir. Celoletna naročnina za Italijo 5.000 lir, podporna 10.000 lir: nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 100 ND, podporna 200 ND. Druge države 10 US dolarjev (podporna 30 US dolarjev): nakazati na banko CASSA DI RISPARMIO DI TRIESTE, Agenzia 5, cc 3498/1 — CENTRO CULTURALE CATTOLICO SLOVENO, via Donizetti 3, s pripisom »naročnina Mladika«.

ALOJZ REBULA

Novoletna misel '79

Tisočletja, stoletja, desetletja: ritem, v katerem diha naš planet, zajet med ledenima kupolama svojih tečajev.

Leta, meseci, dnevi: ritem, v katerem dihamo mi, zajeti med tečajema rojstva in smrti.

Ure, minute, sekunde: ritem, v katerem v vsakdanji razcefranosti delamo in trpimo in sanjamo. Ali, kakor je zapisal veliki slovenski poet: v katerem vriskamo, jočemo, hočemo.

H o č e m o .

Kaj?

Samo zdravja? Samo uspehov? Samo ljubezni? Samo hiš, avtov, vikendov, potovanj?

Ne, hočemo nekaj več. Hočemo neizmerno več, četudi se tega ne zavedamo.

Globoke večnosti hočemo, kakor je rekel veliki nemški poet.

Ko pa bomo na Silvestrovo čakali, da se kazalec na uri dokoplje na polnoč, bomo vedeli, da bo onkraj prevala še naprej naš stari umrljivi čas: ne večnost, ampak samo še en zemeljski januar s svojimi skrbmi in svojimi prehladi, s podražitvami in stavkami, z večno nemirnim Srednjim vzhodom, z večno neizpeljanimi razorožitvenimi pogajanji, z večno krvavečimi manjšinami.

Pa vendar se mi zdi to, da si ob novem letu voščimo, nekaj lepega: ena tistih konvencij, ki na-

vsezadnje odkrivajo temeljno dobrot človeškega dna. Želeti drugim zdravja, sreče, vsega dobrega — kaj more biti lepšega kakor to odpiranje sočloveku iz lastne samozagledanosti, samoljubja in egoizma.

Zato ubogi poštarji, ki v teh dneh najbolj odplačujejo ta naš pisemski altruizem, ne hodijo okrog obremenjeni s praznimi konvencijami. Okrog hodijo otovorjeni z našimi dobrimi željami. Lahko bi celo rekli: s človeško ljubeznijo, pa naj bo ta izražena še tako konvencionalno. A tudi če bi bile njihove torbe natrpane s konvencionalnostjo, ali ne bi bil tisti papir žlahtnejši, kakor če bi bil to papir čekov, političnih polresnic, senzacionalnega šunda? Tudi konvencionalno želeti dobro pomeni aktivirati reaktor božjega, ki je vgrajen v nas — l j u b e z e n .

Na slemenu neke polnoči, ujeti v misterij časa, si človeški otroci medsebojno voščimo dobro: kako lepo je to, kako visoko, kako vredno človeka! Vsi jeziki prevajajo v besede en sam pojem, ljubezen. In če je ta jezik slovenščina, se ta ljubezen obarva z zemeljsko mavrico Slovenije — s sinjino Triglava in z žametom Pohorja in z zelenimi zarjami nad vinogradi Dolenjske, nadišavi se z brinjem Krasa in z oljem Istre ...

Srečno novo leto — to je tudi voščilo slovenskemu narodu, to je z babilonskih rek zamejstva in zdomstva še posebej voščilo materi Sloveniji.

Da bi imeli Mladiko radi...

V praznični številki za božič naj bi Mladika v uvodniku spregovorila svojim bralcem. Tako smo sklenili na uredniški seji. Članek naj bi vseboval božična in novoletna voščila, napoved novega letnika, zahvalo bralcem, sodelavcem, podpornikom ...

Ne da bi na uvodnik pristal, je po tistem dogovoru ta dolžnost padla name. Ne bom pisal voščil, ne bom se zahvaljeval. Napisal bom samo nekaj svojih skromnih želja. Nič velikega si ne želim, nič globokega. Moje želje so najbolj banalne in preproste. Sami presodite!

Kaj si torej želim za letošnje praznike?

Želim, da bi kolegi, sodelavci in bralci imeli Mladiko radi;

da bi Slovenci v Trstu, Gorici in v Benečiji imeli posluh za skupne zadeve in da bi bili zvesti slovenstvu;

da bi kristjani imeli pogum in močno vero;

da bi bili Slovenci po svetu navezani na skupno slovensko domovino;

(Dalje na naslednji strani)

SEVERNI SIJ

To je zgodba Indijančka, ki je izdril staro bojno sekuro, da bi se napotil tja daleč na sever na bojni pohod. In to je zgodba starega Indijanca, ki je šel za njim. In je zgodba o očetu in sinu in njuni žalosti.

Severni sij je še daleč ...

Luna gleda na zakrnele ostanke zadnjih borovcev sredi beline. Srhljiva sivo zelena gmota. Od nje se je odlepila senca in zatavala v celec. Daleč je še do jutra. Na obzorju je še tema, le robovi rahlo sivijo. Mladenič odvihra z novo močjo čez snežno poljano proti črti obzorja, ki se spreminja v belino. Tava, čas polzi brez konca, obzorje je zmerom enako daleč. Hodi in sreča svoje lastne stopinje. Stopinje in groza ga zmrazi do kosti. Izgubil se je, zdaj je v sivini zbrisana tudi črta obzorja, ničesar ni vsenaokrog.

Ko blisk razpara nebo, je zanj že prepozno. Ledena kraljica je opravila svoje. Njegovo srce nima več ognja. Zamrznilo je in se skrčilo v grozi. Obstane. Hoče nazaj. Toda njegove roke so ledene. Grebe s prsti, da se dogrebe do rdečkaste zemlje. Toda zemlja je trda, brez vonja, brez topline. Ali si koplje grob?

Kaj se ni zarisal na obzorju svetel madež? Vse višje se dviga kot srebrni plameni iz meglic, kot prosojne koprene: severni sij!!! Spet se mladenič dvigne, odvihra dalje, noge so znova lahke. Skoraj teče po bleščeči belini. Približuje se in oddaljuje. Kako krasne so njegove barve. In kako neživljenj-

ske, nerealne. Sij je prevara! Sluti to, a noče verjeti. Obupano hlasta naprej. Mrazi ga. Roke so trde, mrtve. Noge se le s težavo premikajo. Toda še hodi. Mamljiva lepota ga drži uklenjenega. Hoče jo. Njo, samo njo, za vsako ceno! Severni sij pa je tako daleč! Nesmrtni mik vsega lepega in dobrega kliče in vabi in se razgalja očem v vsej svoji božanski potrati. Vse lepo je neotipljivo ... Mladenič omahne sredi beline. Iztegne roke. V njegovem pogledu je ostala zadnja slika. Umrl je s severnim sijem v očeh ...

Samotni starec trudoma leze naprej. On pozna pot. Naravnost proti severu stopa. Ustavi se, razbira stopinje. Žalost je v njegovih polslepkih očeh. Stopinje gredo v krogu in nekje v središču tega kroga je moral opešati sin. Starec pospeši, a stare noge ne morejo hitreje. Ustavi se in spodsekano pade. Tedaj se prižge na obzorju severni sij. Edino očesno zrklo ima starec uprto v sij, ki pa je zanj ugasnil za vedno. Starec je mrzel in trd, ne more ga več videti. Zdaj severni sij ni več prevara. V vsej mamljivi lepoti je zastrl obzorje in sije nad pokrajino. Spet je pomlad. Vse je zaživelo.

Na robu prepada leži mlad človek. Onstran prepada leži starec. To sta oče in sin. Sin, ki je hotel drzno po svoji poti, gnan od bojevitosti. Oče, ki je bil že stokrat stopal po isti poti na sever in je poznal vse nevarnosti ... Sin leži tam, strmeč v neznano z nasmehom na ustnicah. Oče gleda čez prepad z edinim očesom in rokami, razprostrtimi, ko da hoče še v zadnjem trenutku obvarovati sina pred nevarnostmi. A med njima zeva prepad. Stena jarka, ki se je zdel prepad. Nista ga mogla premagati in sta obležala. Sin, ki ni dosegel severnega sija. Oče, ki ni mogel doteči sina in ga obvarovati usodne napaake, privida severnega sija. Laži in mamljivega bleška severnega sija.

To je zgodba o Indijančku, ki je izkopal staro bojno sekuro, da bi se napotil daleč na sever na bojni pohod. In to je zgodba starega Indijanca, ki je šel za njim. To je zgodba o očetu in sinu in o njuni žalosti. To ni moja zgodba. Niti vaša. In niti mladeničeva. To je zgodba generacije in še več: to je zgodba o našem hrepenenju in našem porazu.

Cemu zgodba o severnem siju?

Včasih se ustavi. Ozri se okrog po čistini. Morda tavamo tudi mi v krogu. Morda nam sije v očeh le privid severnega sija.

Ali nam sije v svoji resnični, mrzli in mamljivi lepoti? Ali pa je le privid?

Glejte ga: zastrl je obzorje kakor srebrni plameni, kot prosojne koprene. Nekdo ga bo dosegel. Kdo doma bo obležal. Daleč je še do jutra.

Da bi imeli Mladiko radi...

da bi bili naši ljudje samozavestni, strpni, zvesti in svobodni.

In dalje želim še:

da bi osameli, verni in neverni, občutili bližino Kristusa;

da bi žalostni pozabili nase;

da bi revni ne zavidali tistim, ki imajo;

da bi bogati ne bili navezani na stvari;

da bi srečni mislili na druge.

Končno želim, da bi praznike doživeli notranje, da bi jih ne dojeli samo z očmi, kot delajo otroci, ampak predvsem s srcem in da bi verjeli v smisel vztrajanja za vsako ceno, četudi so pogoji včasih taki, da bi človek obupal.

Želim preveč? Želim nemogoče?

Če te želje lahko delite z menoj, dragi bralci, bom srečen. Če so take, da jih z menoj ne morete deliti, mi, prosim, oprostite.

UREDNIK

Božična skrivnost

Brezmadežna

Ustvaril te je sveti Bog le zase,
zato je v tvojo dušo vtisnil sebe:
brezmadežno je Bog ustvaril tebe,
da bi bila nam vzor za večne čase.

Odličje si ponižno vzela nase,
ga čuvala z ljubeznijo osebe,
ki se je darovala za potrebe
človeštva, ki časti zdaj tvoje krase.

Pomagaj nam, ki tavamo sirote
po blatnih cestah zlobe in krivice
in materinsko varuj nas vse zmote.

Na sveti dan Brezmadežne Device
te prosimo, ker si nam zgled lepote,
da nam izprosiš svetlo luč resnice.

Božič

Prehitro se je noč nocoj stemnila,
ko Jožef in Marija v Betlehemu
še prenočišče iščeta in k vsemu
zaman sta se že mestu obrnila.

Utrujena vsa sta se umaknila
v ubožno štalico, kjer sta v objemu
noči sprejela Detece in njemu,
kot Sinu božjemu, se poklonila.

Božična luč je v srca posvetila,
odprla nastežaj je vsaka vrata:
ljubezen je človeka spremenila.

Človeška srca so postala zlata:
ker je Marija vanje položila
presveto Detece, so zdaj bogata!

Oznanjenje

V tihoti svete hiše v Nazaretu
v Besedo božjo vsa si zatopljena
in tvoja duša vsa je razsvetljena:
spoznala si, kaj bo s teboj v tem letu.

Boš mati po prečudežnem razpletu
dogodkov svetih, ki jih ni še žena
doživljala in jih ne bo nobena:
Odrešenika boš rodila svetu!

Pomagaj nam ustvariti tihoto,
da božjo voljo mogli bi dojeti
in vedno odvrniti vsako zmoto.

Pomagaj nam vsak hip Boga sprejeti,
kot si ga ti sprejela in z lepoto
prečiste duše mogla ga objeti.

Razglašenje

Prispeli k Tebi so iz raznih krajev
ljudje z modrostjo božjo razsvetljeni
in pred Teboj, v molitev zatopljeni,
so odložili dostojanstvo kraljev.

Zlato prinesli so, ker Kralj si kraljev;
kadilo, ker so z vero prepojeni
v božanstvo Tvoje; a ker nebogljeni
si človek, grenko miro zemskih rajev.

Po znamenjih, ki si jih vtisnil stvarstvu,
človeštvo Te iskalo je od vedno,
zatekalo se k Tvojemu je varstvu.

Ker čutimo še svoje stanje bedno,
zaupamo še Tvojemu vladarstvu
in Ti darujemo, čeprav nevredno.

Škofijsko zborovanje je za nami...

Nedelja, 10. decembra, glavna dvorana pomorske postaje v Trstu, tisoč petsto vernikov tržaške škofije je zavzeto, intenzivno, skoro ganjeno, sledilo govorom in izjavam v italijanščini in slovenščini, petju v obeh jezikih, slovensko-italijanski liturgični daritvi, tehtnim besedam škofa Bellomija, ki so bile tudi pravično in smiselno bogato posvečene tako slovenski kot italijanski verski skupnosti. To je bil višek zborovanja tržaške škofije, ki je znala izraziti ta dokaz svoje vitalnosti kljub skepsi, nerazumevanju, organizacijskim težavam, bolj ali manj prikritemu sabotiranju, nepopolnemu obveščanju in še bolj nepopolnemu poročanju o pripravah in poteku.

Zborovanje je bilo torej na ravni posameznika in skupnosti dokaz neke volje po preosnovi tržaškega verskega življenja, da se bo polneje in bogatejše razvetelo v brk vsej tradicionalno liberalistični miselnosti meščanskega sloja in prav tako tradicionalno levičarsko usmerjenemu naziranju proletariata. To mora biti zgodovinska prelomnica za tržaško Cerkev ne samo na področju duhovne kulture, ampak tudi na materialnem, ne samo v podoživljanju molitve, temveč tudi v socialnem oziru, ne samo v odnosih med verniki in neverniki, temveč in še zlasti v skupni rasti slovenskih in italijanskih vernikov ... In prav v tem zadnjem smislu lahko rečemo, da mora zborovanje postati miljni kamen v skup-

nem življenju obeh narodnostnih komponent tržaške škofije, saj je bil tu premik najbolj viden in otipljiv; v stolnici sv. Justa, na zasedanjih tako plenarnih kot raznih komisij so slovenska beseda, pesem in molitve zveneje brez osporavanja, brez protestov, naravno, kot da je to običaj ... pa smo to morali dolgo čakati, saj nam je še boleče odmevalo v ušesih cepetanje v isti stolnici, nekulturen in nekrščanski protest proti naši govorici, krivično glasovanje v upravnih telesih naše dežele in še marsikaj, na kar je bolje pozabiti. In pri tem gre zasluga vsem udeležencem zborovanja, tako aktivnim kot pasivnim, tako organizatorjem kot članom komisij, toda v prvi vrsti se za ta kvaliteten skok v odnosih med Italijani in Slovenci moramo vsi zahvaliti škofu Bellomiju, ki je v letu dni od svojega prihoda v škofijo vztrajno in neugnano vodil naprej pogumno stališče, s katerim si je zagotovo odtujil del tržaške javnosti, ki je še vedno vsidrana v svojih reakcijskih gledanjih, a to je mrtva veja, kateri se je javno odpovedal v svojem govoru ob koncu zborovanja, odslej bo tržaška Cerkev iskala drugje ...

V škofovih besedah so močno in jasno odjeknile besede obsodbe narodnega sovraštva, ki je povzročilo toliko gorja in krivic. In enako jasno je škof govoril o potrebi po spoznavanju slovenske kulture in jezika, ki je bila dozdej pastorka v italijanskem kulturnem življenju mesta. Že zaradi teh besed mo-

Okrog 1500 poslušalcev je pozorno sledilo škofovemu govoru

V zelenih daljavah božje bodočnosti

DNEVNIK

VIII.

10. oktobra 1935

V lemenat sem se vrnil z nezaupanjem do novega rektorja. 1) Moja bojazen je bila, da nas ne bi razumel, zaradi česar bi morali trpeti. Sprejemal nas je v svoji sobi in pozneje nas je »potroštal« s tem, da nas je posedel na svojo desnico v udoben naslanjač. Skoro vsi so mu poljubljali roko. Nekdo mu je ni, pa ga je opozoril. Sicer pa je v svojem nastopu zelo prijazen in bi bil rad prav res očetovski. Ko hodimo v vrsti po hodnikih in stopnicah, je često na tem ali onem križpotju in nas opazuje s posebnim izrazom na obrazu, z nekakšnim finim polnasmeskom. Zelo fino nam pojasnjuje naše napa-ke, tako da nas to komaj zaboli. Tako je ograjal našo napako, ko mu nekateri niso odgovorili na pismo-tiskovino, s katerim se je vsakemu posebej predstavil. Rekel je, da mu nekateri niso odgovorili najbrž zaradi tega, ker je bila tiskovina.

Po prvih vtisih pa se mi zdi veliko boljši kot moj rektor iz malega semenišča. Do onega čutim še vedno neki strah, ki najbrž ne bo nikoli izginil.

Sicer pa sem po ovinkih in še najbolj po njegovih besedah spoznal, da je po teh prvih dneh (danes smo 14.X.) z nami zadovoljen in da sko-

raj ni pričakoval, da se bomo tako dobro izkazali. To nam je v čast. Sicer pa mi je že v velikih počitnicah izrazil bojazen, češ da se fantje mogoče ne bodo obnašali tako kakor bi želel.

Razdeljeni smo v tri »camerate«. 1) Mi, ki smo vsi iz drugega letnika, imamo odkazan prostor pod lepo cedro, med lurško kapelo in žico, ki je napeta od kostanja do lipe in po kateri se lahko prekopicavamo. Ta delitev me je zadela, pa vendar ne preveč. Mogoče jo bom močneje občutil v bodoče. Pač pa me je priklenila na moj razred, s katerim sem vedno redkeje občeval. Zdaj pa sem v to skoraj primoran. Sicer pa še ni prišel čas, da bi res čutil potrebo po občevanju s tovariši. Mogoče pa se jaz tozadevno premalo trudim, saj to stane več ali manj žrtve. Še posebno za take značaje kot sem jaz. Na drugi strani pa kdo mi brani dvomiti, ali moji sošolci res čutijo potrebo po občevanju, ali se zavedajo svojega občestvenega življenja, ali pa občujejo med seboj le iz konvencionalnosti, ker pač živijo v isti hiši.

Naj omenim še to, da so predstojniki postavili na igrišču med naš ter med tretji in četrti kurz — torej med tiste fante, ki smo lansko leto živeli skupno — prvi kurz, ki nam je nov in nepoznan.

Vsak dan imamo poldrugo uro sprehoda. Za na sprehod in za premikanje po hiši ima vsakdo določenega tovariša. Vsak par pa menda se-

1) Mons. Giovanni Buttò.

1) Sobne skupnosti.

Škofijsko zborovanje je za nami...

ramo dati priznanje škofu, da se je postavil na stališče, ki med tržaškimi Italijani ni niti najbolj popularno in niti ne bogvekakoli zaželjeno. Zato ne moremo napovedovati, kaj bo škofijsko zborovanje pomenilo za razvoj tržaške Cerkve, saj najlepše besede, nagibi in načrti ostanejo mrtva črka, če jih ne spremlja volja po uresničevanju in dejanskem podživljanju sklepov. Danes, ko smo še pod vtisom zaključnega dela zborovanja, naj nam bo dano upati, da ne bo vse ostalo na ravni lepih besed in namenov.

Ivo Jevnikar poroča za četrto komisijo

»Dve Rezi pastirici, ko sta pod večer šli po ovca.
Ukvanska planina 1935.«

stoji iz ljudi z dveh različnih vetrov. 2) Smo pač na »vetrovnem« in v marsičem se moramo privaditi življenju, ki je malo drugačno od življenja ljudi, ki živijo v zavetju. To je težak problem. Marsikdo ga ne razume. Ne vem, koliko ga jaz. Res pa je, da kdor hoče živeti pravo življenje, mora stremeti po ravnovesju, to pa sestoji mnogokrat, če ne vedno, iz nasprotujočih si silnic.

V jedilnici in spalnici smo letos dobili do- ločena mesta. V obeh prostorih je zraven me- ne Dušan B. 3) Za tovariša v vrsti na spre- hidih in po hiši pa imam fanta od drugega ve- tra, ki je približno deset let starejši od mene in s katerim — to je zanimivo — nisem lan- sko leto nikoli govoril, če izvzamem mogoče kakšen pozdrav ali bežno brezpomembno bese- do. Ni mi bil simpatičen. To je zame dobra, po- dučna in zdravilna šola!

Po hodnikih in po stopnicah hodimo vedno v vrsti in potih. Nekaj minut pred poldnevom imamo izpraševanje vesti. To v kapeli, ki je letos zaprta javnosti. Zvečer ob tri četrt na pet je sv. rožni venec in duhovno branje tudi v kapeli. Glede pobožnosti naj omenim še to: g. rektor je včeraj (13. okt.) jasno in s poudar- kom izjavil, da nam zadostujejo skupne pobož- nosti v kapeli. S tem je pač pokazal, da je na- sproten vsakršnemu pietizmu in najbrž tudi prepogostim blagoslovom, posebnim pobožno- stim in podobnim stvarim, kakor so bile na pri- mer lansko leto v modi. Zanimivo je tudi, da so izginili razni izreki svetih očetov in drugih svet- nikov, ki so se belili po zidovih in ki jih je lan- sko leto g. Vel. 1) z veliko vnemo lepil po hod- nikih, stopniških, sobah in spalnicah.

Predavnja imamo letos skupno s tretjim in s četrtnim kurzom, in sicer vse predmete teolo-

- 2) Ta zakriti izraz moramo najverjetneje razumeti tako, da je bil vsak par sestavljen iz Slovence in iz Italijana.
3) Dušan Bratina.
1) Mons. Giuseppe Velci, prvi ravnatelj v bogoslovju.

ških študijev. Nadvse zanimivo je bilo spozna- nje z novimi profesorji, s profesorjem moralke Tulom in s profesorjem prava Torošem. Prof. Tul je dostopen in prijaznega nastopa. Predava mirno in z ljubeznijo do stvari. Prof. Toroš pa je v svojem nastopu visok, nedostopen in trd. Pač pa s svojim nastopom silovito imponira. Ko predava, je ognjevit in zelo živahen. Z gestami ne štedi. Če se mu zdi primerno, rad udari s pestjo po katedru, da koščeno odjekne. Izraz se mu po potrebi spreminja in glava se mu včasih skloni prav do katedra. Glas dviga in niža in včasih mu teče v zelo visokih, skoro zvene- čih ženskih legah. Besede izgovarja jasno, izra- zito, včasih tudi pretirano. Med predavanjem tu- di zapiha. Oči ima vedno priprte in v roki drži z nekaj prsti naočnike, ki si jih med predava- njem snema. Če hoče kakšno besedo poudariti, jo na poseben dramatičen način ponovi. Ves njegov nastop je originalno silovit in zelo im- pozanten.

16. oktobra 1935

Svojega rektorja spoznavam vedno bolje. Si- noči po večerji sem igral in pel Sattnerjevo pesem »Na planine«. Pa ti pride rektor pogle- dat, kdo se dere. Po njegovem mnenju ni zdra- vo peti po večerji, zato nas je poslal vse sku- paj na igrišče. Še prej pa nam je razlagal, kako se lahko vsaka pesem poje v c duru.

Nocoj po večerji pa sva se srečala na vratih, ki vodijo na vrt. Vprašal me je, kako se poču- tim, in takoj začel govoriti o glasbi. Vprašal me je tudi, kakšen glas pojem, in se čudil, da

»Ko smo odhajali s sv. Višarij leta 1935. Na planinci. Prof. Dorbolò, dr. Juvančič in dr. Zucchiatti, fejest fantje.«

pojem ha in celo ce nad črtami. Rekel je, da je to že altova lega. Jaz sem mu malo oporekal.

»V vaši vasi imate orgle? Najbrž še starega sistema.«

»Pogled iz Pavelčeve koče na ukvanski planini proti Višu in Montažu, 1935«

»O ne, so novega. Pnevmatične so. Izdelal jih je neki Kacin, a zelo slabo.«

»O, ga poznam,« in se je zasmel, da mi je njegov smeh povedal vse. »Znaš pa dobro igrati?«

»Malenkost že.«

»Pa doma igraš kdaj na orgle?«

»Včasih.«

»Učiš tudi petje?«

»Imam otroški zbor.«

In ker me je vprašal, sem mu povedal o svojem renškem otroškem zboru Marijinega vrtca. Ni mu bilo prav, da se ukvarjam s takim otroškim zborom. Izraz mu je postal nezadovoljen. Potem mi je začel praviti, da se dogaja, da ta ali oni bogoslovec uči zbor, ki je zanj nevaren in lahko usoden. Lahko se zgodi, da zaradi tega ta ali oni napiše škofu pismo in lemenatar je lahko zgubljen.

17. oktobra 1935

Danes je g. rektor govoril z nami na igrišču in sprožil misel, da bi ustanovili orkester. Rekel je, da bolj kot je duhovnik zaposlen, manj časa in priložnosti ima za greh.

29. oktobra 1935

Danes po rožnem vencu in po litanijah Matere božje je prišel v kapelo g. rektor. Bil je pri škofu, 1) ki se je včeraj vrnil iz Rima, in nam prinesel njegove pozdrave.

Potem nam je uradno sporočil, da pride 4. novembra škof v lemenat in da bo praznoval svoj god med nami. Zjutraj bo maševal, popoldne pa bo obedoval skupno z nami in z g. profesorji. Lansko leto smo pravili takim kosilom

1) Leta 1934 je v Gorici nastopil nadškof mons. Carlo Margotti.

»pranzo con assistenza dei chierici.« 2) G. rektor nas je spodbudil, naj se že zdaj začnemo pripravljati na ta dan. G. Toniutti, 3) je nadaljeval, je že izbral tri pesmi (po njihovo »cori«), ki jih bomo peli pred in med kosilom.

Vendar pa se mi je zdelo, da se mu je glas nekam čudno in nenavadno tresel.

Ko smo prišli iz kapele, smo se začeli prav ognjevitno razgovarjati.

G. rektor je navdušen za glasbo in v tem je precej drugačen od mojega starega bivšega rektorja iz gimnazijskih let. »Ma si cantate, vi lascio pure cantare!« 1) Tako se je nekako izrazil pred dnevi. Dovolil peti privatno za lastno veselje, pa tudi na igrišču — naš romantični kotichek je kakor nalašč za to — pusti peti, zlasti po večerji. Omenil nam je le to, da ne bi mogoče peli erotičnih pesmi.

1. novembra 1935

Večkrat se te spominjam, T K .2) Spominjam se te dnevno v svoji molitvi in tudi v svojih premišljevanjih. Zlasti mislim o tebi, kadar gremo ob praznikih na sprehod. Tedaj imaš najbrž svoje proste urice. Kam hodiš? Kako je s teboj? Kako ti je tedaj v daljnem, velikem, tujem mestu?

Ne bodi huda, T , če sem bil jaz med glavnimi, če ne sploh glavni, ki te je spravil s

»Ukvanske dečle na planini. 15.8.1935«

prelepe planine in iz mirne gorske vasice, po katerih mogoče čutiš zdaj silno domotožje. O Korotan, kako si čudovit v svoji prirodni lepo-

2) Kosilo z asistenco bogoslovcev.
3) Profesor glasbe v malem in velikem semenišču.
1) Kar pojte, saj vam pustim, da pojedete!
2) Začetnici imena dekleta, ki so mu tudi po prizadevanju L.P. našli službo v Trstu, da bi tako napravili konec govoricam o njeni domnevni čustveni zvezi z nekim duhovnikom.

ti! O Korotan, kako ne bi srce hrepenelo po tebi, tudi če te je videlo samo enkrat!

T, verjemi mi, vsi moji nameni so bili čisti in moja vest je mirna. Tvoja mama mi je o stvari dolgo pravila, šla je v podrobnosti, da sem lahko zadevo dodobra spoznal. Prosila me je za svet in jaz sem ji obljubil pomoč. Obljuba me je vezala in zato sem jo spolnil. Hotel sem dobro tebi in tudi njemu. Tebi sem skazal svojo dobrohotnost s tem, da sem ti po zanesljivih osebah preskrbel kolikor mogoče dobro družino. Njemu pa sem hotel dobro s tem, da sem odstranil tebe. S tem sem zaprl usta tudi ljudem. Saj sama veš menda, kaj vse so govorili.

T, mi vsi smo v božjih rokah. Bog naj te vodi in čuva vsega zla. Njemu te bom vedno priporočal. Še zlasti v svoji bojazni in skrbi, da se ne bi ti, planinska roža, zgubila in bi v tem primeru tudi jaz postal četudi delni in nedolžni sokrivec tvoje stranpoti.

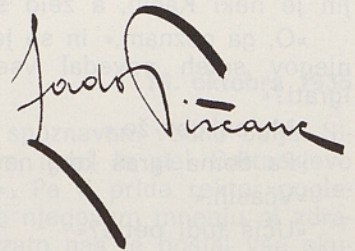
3. novembra 1935

Danes mi je pisal Jok. 1) Novice pa mi je sporočil le napol. Pravi, da T. ni več na mestu, ki ga je dobila. Kaj se je vendar neki zgodilo? Iz Padove mi pošlje rokopis romana, ki ga piše. Ga že komaj čakam. Sploh pa je postala vsa stvar zanimiva in ti Jok tudi. Kaj misliš resno započeti

1) Jakob Kandut.

literarno delo? Bog ti daj sreče in blagoslova. V zadnjem času sva se čudovito zblížala in zdaj slutim, da se bova še bolj. Rad bi, da bi bila na planini in kje v gorah samá — sem egoist? —, čeprav ne vem, kako bi šlo.

Danes je bil tu g. V. 2) Zmedel in prestrašil sem se, ko so me poklicali v sprejemnico. Po Jokovi razglednici sem namreč zvedel, da je šel včeraj V. v Trst in da je hotel najbrž obiskati T, katera pa ni več na starem mestu. Stopil sem v sprejemnico in skušal ostati miren. Res je šlo vse mirno. Lahko sem opazil, da g. V. nisem posebej zanimal. Parkrat sva se ujela s pogledi. Kaj me je hotel preskušati? Ali pa je to le njegova navada? Pavlčevih ni omenil. Programa za prihodnje poletje ni prav nič spremenil, kar se z Jokovo izjavo ne strinja. Še vedno misli na kvartet. Že komaj čakam, da mi Jok piše. Rad bi si bil že popolnoma na jasnem.

(se nadaljuje)

2) Omenjeni duhovnik.

— pod črto - pod črto —

SLOVENSKA ZASTAVA

V zamejskem tisku smo pred nedavnim spet opazili upravičene pritožbe, da nam večkrat ni jasno, kakšna je točno slovenska zastava. Pomote pri zaporedju barv so včasih take, da imamo nehote opraviti z jugoslovansko, hrvaško in celo z moravsko deželno zastavo. Pridružujemo se pozivom, da je treba paziti na točnost, kot moramo paziti na točnost recimo pri izpisovanju svojih priimkov. Zastava je kot simbol vredna največjega spoštovanja, spoštovanje pa izključuje nemarnost ali celo neznanje. Praktično si lahko pravilno zapovrstje bele, modre in rdeče barve enkrat za vselej zapomnimo tako, da upoštevamo abecedni vrstni red.

S tem pa še ni konec nejasnosti odnosno dvoumnosti v zvezi s slovensko zastavo. Obstajata namreč dve slovenski zastavi, ena z rdečo zvezdo in ena brez nje. Vsi vemo, da je prva uradna zastava Socialistične republike Slovenije, druga pa nacionalna, historična. Razlika je ta-

ko jasna, da bi o tem sploh ne smelo biti polemik.

Ne mislimo tu načenjati političnega oziroma idejnega problema, ki sicer obstaja, kot je seveda obstajal, ko je bila za SRS (prej LRS) uvedena zastava z zvezdo. Pristaši so pojmovali v tem uzakonitev iz NOB, nasprotniki pa samovoljno prikrojavanje tradicionalnega simbola ter so pri tem tudi uporabili zelo oster izraz »oskrunjenje«.

Kvečjemu bi se tu lahko vprašali, če je spreminjanje zastav na splošno nevtravno, pozitivno ali negativno dejanje. Po našem mnenju je negativno, in to mimo vsakršnega idejnega razloga. Smo namreč za kontinuiteto v smislu tradicij: naša zgodovina je tako razsekana na vedno nova obdobja z vedno novimi situacijami, da imamo trajnih vidnih simbolov, ki bi pričali o naši povezanosti v krajih in časih, zelo malo. Zastava bi lahko bila eden takih povezovalnih elementov. Za zgled so nam Čehi in Po-

ljaki, ki so po zadnji vojni prišli v enak političen položaj kot Slovenci v matični domovini, pa se jim ni zdelo za malo ohraniti svojih tradicionalnih zastav, ki sta veliko pomenili že prejšnjim rodovom. To je pač stvar poslušna za vrednote in dimenzije, to je problem čuta za zgodovino, kar je hkrati jamstvo tudi za zrelo planiranje bodočnosti.

Verjetno nismo daleč od resnice, če trdimo, da gre skratka za narodno zavest, ki prihodnosti ne gradi s tem, da zabrisuje ali kar odstranjuje spomine na preteklost.

Do tu so naše misli odprte slehernemu stališču, ki lahko svobodno dokaže njih pravilnost ali nepravilnost. Kot Slovenci v zamejstvu pa absolutno ne moremo sprejeti bolj ali manj prikritih poskusov, da bi bila naša narodna, tradicionalna zastava izrinjena iz javnosti. Na zastavo z zvezdo gledamo — ponavljamo — kot na uradno zastavo SRS in kot spomin na partizanske čase (čeprav partizanstvo ne more biti sinonim za eno samo od njegovih komponent, to je za bivšo KPS). V historični zasta-

»Bili so v redu fantje«

Doline Gardeine, nad katero kraljuje mogočni Sasslong, nisem še nikdar tako užival kot na letošnjih počitnicah. Ne samo zaradi vseskozi lepega vremena, ampak predvsem zaradi spoznavanja domače stvarnosti. Val Gardeina v osrčju Dolomitov je duša ladinske skupnosti. V tej dolini govore najčistejšo ladinščino in so bolj kot v drugih dolinah (Val di Fassa, Val Badia, Val di Fiemme) na svoj ladinski jezik tudi ponosni.

V slikoviti dolini na Južnem Tirolskem sem užival nad mnogimi stvarmi. Najprej nad Avsenikovimi vižami, ki so bile v ospredju vsake vaške šaagre. Avsenik v nemščini, pa tudi v slovenščini. Ob pisanih ljudskih nošah (ladinske so posebno lepe in bogate), dobrem pivu in seveda okusnih domačih klobasah smo preživeli nekaj prijetnih popoldnevov in večerov. Šagre so tam sploh nekaj lepega: v glavnem sprevodu iz srediča vasi do prireditvenega prostora gredo najprej zastave, nato gasilci, potem ljudske noše, na koncu pa še domači obrtniki, v glavnem tesarji in kovači, ki kujejo in tešejo kar na vozovih. Potem se razvije kulturni program, ki je seveda le v nemškem in ladinskem

jeziku. Prav milo se mi je storilo ob misli na naše fratelančne praznike, na katerih govornik soli pamet slovenskim poslušalcem in sta nato po uvodnih akordih slovenski jezik in slovenska pesem sramotno potisnjena v ozadje in v zatišje.

Druga stvar, ki me je prijetno presenetila v dolini Gardeine, je bil potek razprave v občinskem svetu, ki je zasedal v vročih avgustovskih dneh, ker se je moral izreči o velikopoteznem načrtu za gradnjo obširnih smučarskih objektov pod Sasslongom, v predelih, v katerih narava še ni pokvarjena. Denar za zgradnjo velikih smučarskih objektov je baje ponujalo neko ameriško podjetje. Seja občinskega sveta se je začela do sekunde točno in je potekala zgolj v nemškem in ladinskem jeziku. Še dobro, da mi je sosed prevajal bistvene odlomke, drugače bi težko sledil seji. Občinski možakarji so resno in disciplinirano razpravljali dobri dve uri ob prisotnosti kakih 200 ljudi, v glavnem ljubiteljev narave, ki so se protivili zgradnji športnih objektov v vznožju njih najvišje gore, ki jim pomeni to, kar pomeni nam Triglav. Tudi občinstvo je bilo zelo disciplinirano, nobenih parol ne

---

pod črto - pod črto

---

vi pa vidimo barvne simbole vsega slovenskega naroda.

Ta zastava je nad strankami sedanjosti in preteklosti. Simbolizira nam boje in sanje slovenskega naroda v vseh časih in ne le od nekega določenega sodobnega datuma dalje. Ta zastava je plapolala v dobi taborov, v časih narodnega prebujanja in

ujeljavljanja. Predstavlja nam vidni simbol tiste prisotnosti, na katero se v teh krajih ogroženosti sklicujemo ne od leta 1945, marveč že tisoč tristo let.

Kdor bi skušal to starodavno zastavo potiskati v kot, bi bil strankar najhujše vrste. Dokazal bi, da zaničuje našo preteklost.

mo: »Na željo Komisije za idejna vprašanja pri Marksističnem centru CK ZKS je Inštitut za slovenski jezik pripravil 45 kopij uvoda v Slovenski pravopis in jih odposlal tov. Šaliju in Hermanovi dne 1.7.1977. Kakšno je sedanje stanje tega recenzijskega postopka oziroma kakšne so možnosti za nadaljevanje dela v zvezi z novim Slovenskim pravopisom Inštitutu za slovenski jezik še ni znano. Glede na prej omenjene težave tudi ni bil nastavljen predvideni asistent.«

O slovenski slovnici torej odloča centralni komite komunistične partije! Ob tej ugotovitvi, ki je prava sramota za stopnjo demokracije v SRS in za svobodo znanosti, se človek nasmehne ob medsebojnih obračunavanjih slovenskih slovníčarjev. V isti sobotni prilogi Dela namreč uredništvo ustavlja dolgo in žolčno polemiko med temi strokovnjaki. Abecedne vojne in črkoborci so le slovenski konjiček! Za slovensko znanost bi bilo gotovo bolj koristno, če bi od medsebojnih očitkov prešli k streljanju na prave tarče — nekoliko više.

Slovenski slovníčarji in njihove tarče

Sobotna priloga Dela z dne 9. decembra upravičeno posveča več strani pomembnemu jubileju slovenske kulture in znanosti: 40-letnici ustanovitve Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Med prispevki je tudi poročilo prof. Tineta Logarja o delu »razreda za filološke in literarne vede«. O novem pravopisu, ki je že bil napovedan, piše: »Komisija za pravopis, pravorečje in gramatiko se je zadnja leta ukvarjala predvsem s pravno načel za novi slovenski pravopis. Delo je končala in ga predlo-

žila SAZU v oceno in sprejem. Vendar je zadeva zaradi načelnih pa tudi nekaterih drugih nesporazumov trenutno nelikvidna, tako da je nadaljnja priprava novega slovenskega pravopisa v zastoju, dokler se stvari ne razčistijo z vseh strani.«

Stavki zvenijo nekoliko sumljivo, pri njih razlagi pa nam priskoči na pomoč Letopis SAZU za leto 1977, ki je izšel letos in na str. 182 zelo jasno pove, kaj se je zgodilo po opravljenem delu in pregledih v okviru Akademije. Med drugim lahko bere-

kričanja ni bilo, le skrb za usodo prelepega okolja. Sejo, ki je bila zelo vroča, a brez žolčnih izpadov, je zaključil župan, ki je nakazal svojo nenaklonjenost do načrta in je dal na glasovanje predlog, da poverijo dokončno sklepanje o tem novemu odboru (takrat je do volitev manjkalo le tri mesece). Novi občinski svet je danes že izvoljen in, če se ne motim, je Volkspartei prejela kar 70 odstotkov vseh glasov v dolini Gardeine. Če pomislim na izide volitev v naših krajih, me kar srce zaboli. Posebno je boleča misel ob dejstvu, da so se osvestili Francozi iz doline Aosta, Ladinci, Nemci in celo Okcitanzi, o katerih smo mislili, da se o njih ne bo več govorilo, le mi Slovenci v deželi Furlaniji-Juljski kra-

Na levi s pipo predsednik republike S. Pertini, na skrajni desni dr. D. Stoka

jini smo tako nebogljeni, tako revni, tako altruistični, da skrbimo za vse druge stranke prej, kakor za svojo, za slovensko stranko!

Tretji prijeten spomin na dolino Gardeino so sprehodi in izleti. Mnogo sem hodil po gorah in planinah. Tudi pod Sasslong sem pripešal in si ga v šestih urah ogledal na res čudoviti turi. Po naporni hoji sem se ustavil v koči »Comici«, ki je tik pod steno. Srkal sem pivo, ko je troje ljudi prišlo v kočo in pripravilo pot »predsedniku«. Mislil sem, da gre za predsednika kakega krajevnega društva, pa ti čez nekaj minut vstopi sam predsednik republike Alessandro Pertini. Oblečen športno, s palico v rokah, z naočniki za sonce, s kapo in z nepogrešljivo pipo v ustih je stopil v kočo, prijazno pozdravljaj in šel s svojim spremstvom (vsega skupaj kakih pet ljudi) v jedilnico. Bil sem v točilnici, pa sem si mislil: zakaj ne bi izkoristil priložnosti in predsednika osebno pozdravil? Šel sem k enemu spremljevalcev, ki je ostal pred vrati, se predstavil in ga vprašal, če bi se lahko srečal s predsednikom. Rekel je, naj počakam. Že čez kratek čas sem predsednika lahko pozdravil. Dejal sem mu, da smo Slovenci zadovoljni, da je bil izvoljen za predsednika republike, saj pozna naš narod in naše ljudi že iz fašističnih časov, ko je bil

VLADIMIR KOS

Zvezde Božjega otroka

Še zdaj — z zaprtimi očmi —
lahko vse vidim:
v temačnost zvito ulico
in Sveto noč

in prodajalčev voz
z žerjavico, s krompirji;
kako je veter brisal zvezde
žvižgajoč.

»Krompir, gospod!«
sem s krajcarji zapel v voziček.
Za leščerbo med sencami
je vstal obraz:

zabuhlih ust, razdrtih vek,
poltí izpite.
»Kak mraz!« mi reče.
Rečem grebljici: »Kak mraz!«

Krompir, zaviti v papir, mi da:
tri oble kose.
In ves denar.
»Nocoj je Božič,« zamrmra.

Za leščerbo umakne se,
v okvir lepote,
sloneč na noči,
polni zvezd od Deteta.

Krompir te pesmi je japonski Sácuma krompir, vijoličast in okusno sladek, ki ga celo leto prodajajo, posebno po predmestnih ulicah in posebno v hladnejših letnih časih. Prodajalec potegne z grebljico podolgovate krompirje iz pepela na žerjavici. Prodajalni vozički imajo navadno v rdeč papir zavito leščerbo za oglas.

zaprt z našimi fanti na otoku Ventotenne. »Spominjam se, prav dobro se spominjam, bili so v redu fantje«, je dejal, ko sem mu omenjal Srebrniča, Sosiča in druge. Izmenjala sva si še nekaj priložnostnih stavkov, nakar sem ga vprašal, če bi se lahko za spomin na ta dan — bil je 19. avgust — lahko z njim slikal. Takoj je privolil. V spomin na to srečanje mi bo ostala fotografija, ki je bila sprožena pred kočo »Comici« pod Sasslongom. Čez nekaj dni sem predsednika spet srečal, tokrat na planini Saiseralm (Alpe di Siusi), pred gostiščem, medtem ko ga je intervjuvala neka televizijska ekipa. Ob tem srečanju me je takoj spoznal in mi stisnil roko. Prav tako jo je stisnil tudi hčerki, ki je bila z menoj. V tednu dni — dvakratno srečanje s predsednikom italijanske republike. Menda se to ne dogaja pogostoma.

Sladko sonce pomaranča

Podarite pomarančo Eskimčku in bo prepričan, da ste mu podarili majhno sonce. Kaj da je, bo gledal, če je ni že videl. Pomaranča vendar, sadež. Kje da raste, bo vprašal. Ooo, daleč, tako zelo daleč, v deželah, kjer ni nikdar zime in so drevesa velika in visoka, da, celo višja od iglooja, taka, ki se dotikajo skoraj nebes. Nato bo zaspal, držec jo na srcu, in sanjal, da nabira v mahovju in lišajih deset dvajset sto takih drobnih sladkih sonc. Še na drevo bo splezal, segajoče v nebo, visoko, vedno više in nazadnje bo utrgal samo sonce na nebu: pokusil ga bo in to bo sladko, pa tudi olupek bo imelo in še pečke, kakor prava pomaranča.

Kaj je neki zasukalo zemljo in kaj nagnilo ob nastajanju - stvarjenju, da se je obrnila prav tako, da na tečajih sonce leti mimo, a jo na ekvatorju neusmiljeno prebada?

Na sredi pa zmerni pas, v zmernem pasu Sredozemlje, v Sredozemlju Krezovi zakladi rastlinja, v tem zakladu pomarančev in limonov gaj, tisti, ki je zapel skozi pero Garcije Lorke: »Limonov gaj / gnezda prsi rumenih. // Zbledela oranževa drevesa / umirajoča oranževa drevesa / brez krvi,« kjer se mu limona zdi oranža brez krvi, ki raste iz zemlje, ki je taka, da ni mogoče ne napisati pesmi o njej, zakaj že sami imeni Sevila in Granada zvenita kot temnopolta južna pesem; vmes šelestijo pomarančevci in limone, s tistim vzhodnjaško obarvanim vonjem, da do onemoglosti nasičajo zrak: pet belih, mesnatih, v majhen zvonček stisnjenih cvetov in lesket podolgovatih, po olupku grenko dišečih listov.

ODKOD IME?

Pa pride temnopolta Španka ter utrže to »nara-jo agrijo,« tako kot mi utržemo hruško ali slivo, pa ji je vsakdanja stvar. In prav tako na Siciliji obira Italijanka »arancio«, Portugalka pa »laranjo«, tisto, ki jo je v začetku XVI. stoletja prinesel tja gospod Vasco de Gama, ves zaljubljen v rdeče krljice in nežni cvet, potem ko se je vrnil z enega od svojih potovanj po vzhodu, nič hudega sluteč, da si bodo pozneje filologi belili glavo, od kod neki ime sadu; pa so nekateri rekli, da iz arabskega »naringi«, ta pa zopet iz perzijsčine ali celo iz sanskrt »nagarang'a«, kar naj bi pomenilo »sad, ki je priljubljen slonom«. Veljalo bi ponuditi eno modremu slonu ter ugotoviti, ali bi pritrldil filologom: a ti, filologi namreč, so (vsaj včasih!) kot otroci in se pripravajo. Zato so drugi brž povedali, da nam pri-

haja ime od Rimljanov, ki da so pomarančo imenovali »aurantium«, kar pomeni zlato. Ooo, nad vse posrečeno! Kaj ni pomaranča resnično zlato jabolko? O zlateg jabolku pa govori tudi grški pesnik Homer: sredi bohotnega cvetja in božanskih jedi so na samem Olimpu, gori bogov, slavili nevsakdanjo poroko: prelepa boginja morja Tetida se je možila z navadnim moškim, smrtnikom Pelejem (ljubezen že takrat ni poznala ovir!), in vsi bogovi so bili povabljeni, z izjemo boginje nesloge. Ali ta je prišla tudi brez povabila ter sklenila, da se za žalitev maščuje. Dobro je vedela, kako zasejati zdravo in prepir med prisotnimi boginjami. Poslala je po zlato jabolko z napisom, da je namenjeno najlepši med njimi ter ga vrgla na svatovsko mizo. Nesrečni princ Parides pa je moral izreči sodbo. Kako se je končal prepir, ki je zaradi tega nastal? Z grško-trojansko vojno, ki je trajala deset let. In zlato jabolko? Mnogi so prepričani, da je bila to pomaranča, ki da jo je junak Herkul ukradel v čudovitih vrtovih, ki so rastle na zahodu in so bili last božanskih ninf, ki so se imenovalle Hesperide.

ODKOD POMARANČA?

Je doma na zahodu, je k nam prišla z vzhoda? To je vprašanje. Strokovnjak De Candolle je prepričan, da raste pomaranča tudi spontana, v naravi na južnem Kitajskem na Marijanskih otokih in drugih, ki so raztreseni po Tihem Oceanu in k nam naj bi pripotovala iz Perzije, preko Arabije in Grčije in iz Grčije v Italijo, Španijo in Portugalsko. Kako pa je potovala? Na konju! Hm. Vsaj po mnenju nekaterih. Predstavljajmo si grajsko gospo, ki je vsa iz sebe zaradi vrnitve ljubega moža: ta pa prihaja iz daljnega vzhoda, kjer se bje dolga križarska vojna: že škripajo verige, že spuščajo mostiček, že je križar v spremstvu prekoračil grajski prag. Kaj je prinesel svoji ljubi? Dišav z vzhoda in zlato sadje: pomaranče. Ali so to bile grenivke in drugo sorodstvo zlate pomaranče, ker je ona, sladka, tisti »citrus sinensis«, dospel samo z gospodom Vascom da Gama. Kaj pa tisti »aurantium«, po katerem naj bi ga imeli že Rimljani? S pomarančo je pač tako, da ne vemo točno, od kod in kam. Ali eno je gotovo: v Ameriko je prišla iz Evrope sredi XVI. stol. Tako je paradiznik potoval iz Amerike sem, pomaranča pa tja. Bogue, če se nista nekje sredi Oceana celo srečala; pomaranča pa si je v novi domovini poiskala najlepše dežele, kot so Florida in Kalifornija, kjer so jo nasadili patri jezuiti.

A naj raste kjerkoli, glavno je predvsem to, da jo lahko neseš na konec sveta in da je povsod prisotna kot čudovita, plemenita hrana, pa naj bo velika, mala, svetlorumena, oranžna, okrogla, podolgovata, z debelim olupkom, ali tankim, s pečkami in brez, vodena in mesnata, s svetlim ali krvavoderčim tkivom, sladka, grenka, kislja, ali celo noseča, saj je tudi tu narava neprekosljiva v ustvarjanju vrste in posameznika. In ..., da more biti pomaranča noseča? To je pomaranča »navel«, ki nosi v sebi drugo, čisto majhno pomarančo, z vsem olupkom vred, o kateri bi prisegli, da se je narava poigrala s posameznim sadežem, a je v resnici prav vrsta dreves in vsakega sadu na njem taka. Pa ima vsaka svoje ime, ki jo dviga iz anonimnosti vrste in ta imena so nešteta pri narodih, kjer je doma, tako da je ena »belladonna«, druga »vainiglia«, zanimiva »navel«, gosposki »tarok« in temni »moro«, pa še in še ... In vsi ti se pozibavajo na vejah dreves, ki gredo do dveh metrov v premer, v nasadih, kjer je pomlad doma. Prav nič skrivnostnega, prav nič starodavnega nima oranževca, ta večno sveži mladenič, ta večni lepotec, kakor tudi ne ta večno v sonce zaljubljena pomaranča, ki si je izbrala zimo za čas zorenja, in komaj je sad obran, že pričinja cveteti znova. A komaj odcvete, že se prične neusmiljeni boj med človekom in parasitom: kdo od njiju bo imel pomarančo? Človek, seveda. S kemičnim strupom bo šel nad rdečega pajka in uši ter jih uničil. Pajek ne bo učakal pridelka, človek pa bo svojo zmago, kot vsako drugo, drago plačal. Majhna količina strupa vselej ostane. Kdo bi mogel dokončno in do potankosti reči, kam se mu usede in kje in kdaj bo načel tudi njega? V želodec, kri, prebavila? Danes, jutri, čez leta? Na koncu koncev bi bilo manj odvratno zaužiti že načeto pomarančo, pa čeprav s pajkom vred, ali pa z ovelim olupkom. A ta človek, ta »homo sapiens«, je vsak dan manj »sapiens«, kot se zdi, to je vedno manj misli in je vedno manj moder.

IMAMO POMARANČO ...

Toda predstavljajmo si, da imamo pomarančo, tisto iz vrtov Hesperid, ali pa tisto, ki je krasila italijanske vrtove in parke 15. in 16. stoletja, tisto, no, ki ni bila pošpricana z antikritogamimi snovmi, v skrajnem primeru tisto, ki jo gojimo v loncu na terasi ter nam rodi dva sadeža na leto! Dva sadeža v letu? Saj je to prava Indija Koromandija, ki se ne da primerjati s kilogrami kupljenih! Toda tudi s kupljeno si lahko pomagamo: če hočemo uporabiti olupke, tisti, ki je, (oprostite — »de gustibus« — vsakdo ima svoj okus), ki je torej veliko privlačnejši od krljcev samih, saj nam prav ta služi za slaščice, esence, parfume, čaje, praznične kandidate, likerje ter poskrbi za moč in celo rahlo euforijo. Kaj pa meso samo? Tudi meso je dragoceno, zadnje čase še prav posebno, saj vsebuje celo živo srebro! Toda brez strahu! Na koži ni težko zaslediti znaka igle in madeža, ki nas opozori, da je v pomaranči zaklad; a da nas ne prinese naoko-

li, moramo pomarančo olupiti z nožičkom tako, da ostane vsa bela plast kože še na mesu. Kaj pa ima pomaranča, če odvezamemo živo srebro? Ima nekaj dragocenejšega: vitamine, ki dajejo rast in preprečujejo celo vrsto bolezni, je diuretična in ima razkuževalno moč. Če jo pustimo stati tri, štiri tedne, bo katera segnala, druge pa bodo rahlo ovele: v zameno bomo lahko bolj mirno uporabili tudi olupke teh za marmelade, želeje, sladolede, slaščice, čaje, likerje, vino, ne tisto fermentirano, ki ga pridelujejo v Ameriki, ampak tako, ki ga ob trenutku kuharskega navdih pripravimo sami: tričetr prvovrstnega belega vina, dva decilitra alkohola 45ih stopinj, in zrezljani olupke treh pomaranč damo v veliko majolko, da se moči 48 ur, nato precedimo v lepo steklenico: lepo, ker ne sme biti steklenica za take fineše samo steklenica, ampak

JOŽA J. LOVRENČIČ ml.

Božična misel

Polnoč,
sveta noč,
tihe in prazne so ceste.
Okna palač blešče.
V razsvetljenih sobah
so mize pogrnjene,
polne jedi in pijač.
Povsod veselje in smeh.
Ni jaslic.
Le ponekod
božično drevo,
a še to umetno.
Zaprem oči.
Moja misel v daljavo hiti.
Sneži ...
Na oknih ledene rože cveto.
Povsod jaslice,
pred njimi svečke goré,
iz hiš po kadilu diši.
Rad bi čas ustavil,
a ne morem.
Drhtim
in davnih belih noči
si želim.

nekakšna izpopolnitev vsebine! Potem pa praznujmo s tem vinom, s pomarančevim cvetom v vazi, z olupkom na rdeči žerjavici, s čajem iz listov in cvetov, ki da osrečuje, pravi erborist Mességué, pa še z vejico v laseh, če smo nekje še pod 26. letom.

Na sejmu sv. Andreja

Mesec december je za otroke pravo pohujšanje, saj od samih praznikov in daril že res ne vedo, kaj bi. In starši, kako jim hitijo izpolnjevati vsako najmanjšo željo! Vedno sem mislila, da to velja za druge otroke in za druge starše. Kar naenkrat pa me je obšlo spoznanje, da je pri nas ravno tako. Za Miklavža na primer — kako sva jim do pičice izpolnila vse želje, nonoti, strici in tete pa so poskrbeli, da so darila prekosila vsa pričakovanja. Najmanj, kar bi človek potem pričakoval, bi bilo, da zdaj za nekaj časa sploh ne bodo mogli pomisliti na kako drugo željo. Pa ne. Mojca se je spomnila, da bi šla rada na sejem sv. Andreja v Gorico, da so v šoli govorili, kako je tam lepo, koliko vrst vrtiljakov je, pa loterija, kjer lahko zadeneš čudovite igrače ... S svojim pripovedovanjem je navdušila še Jerneja, pa tudi Boštjana. Čeprav ni dosti razumel, se mu je le zazdelo, da mora biti ta sejem nekaj čudovitega; šel je naravnost v omaro po plašček in si ga hotel po vsej sili obleči: »Glemo!«

Z veliko težavo sem potem pepričala vse tri, da z Gorico ne bo nič, ker ima očka delo tisto popoldne. »O, saj bo sejem še prihodnji teden, lahko bi šli v petek, ko je praznik!« »No, bomo videli,« sem dejala, da bi se jih odkrižala. Mojca in Jernej pa sta to razumela kot obljubo. Zato je bil zanju pravi shock, ko je On prav nič omahovaje v petek zavrnil vsako možnost, da bi se jim želja izpolnila: »Le kaj se ti zmislijo! Kaj veste, koliko to stane? Pa še tak mraz in tako grdo vreme!« »Ampak mama je obljubila!«, je že v joku zatrjevala Mojca. »Le kaj ima ona obljubljeni, ko vas moram peljati jaz!« se je še dalje razburjal On. In verjetno nas ne bi res peljal v Gorico, da ne bi Jernej izrekel strašne grožnje: »Prav, ampak jaz ne bom nikoli več rekel r!« Jerneju se je namreč posrečilo izgovoriti črko r šele pred kakim tednom, potem ko smo ga vsi že več časa spodbujali in ga skušali naučiti. Zdaj, ko se mu je r posrečil, ga v vsaki besedi nekoliko poudari, tako da ga ja vsi slišimo. No, ta grožnja je ganila celo Njega. Odpeljali smo se torej v Gorico.

Na sejmu je bilo res vse živo. Vrtiljaki za vse okuse, za male, malo večje, za velike, stojnice, loterija ... Za vse okuse, pravim, a ne za Jerneja! Medtem ko sta se Mojca in Boštjan kar presedala z enega vrtiljaka na drugega, se me je Jernej držal kot klop in ni hotel nikamor. »Jernej, poglej, kako lep konjiček! Ne boš sedel nanj?« »Ne, bom potem!« »Kako, potem, Jernej, potem bomo šli, vidiš, kako je mraz!« »Bom drugič!« »Ampak Jernej, to bo drugo leto!« Le zakaj mora biti tako kompliciran? Potem mu bo pa žal! In medtem ko sta se Mojca in Boštjan zabavala na konjih, ladjah, v avtomobilih

in letalih, sem peljala Jerneja naokoli, da bi si vse ogledal. Končno je videl, kako pri neki stojnici neki otrok strelja raznobarvne balončke in to je še njega zamikalo. No, ja, pa naj bo, da bo imel vsaj nekaj od sv. Andreja, sem si mislila. Od strela do strela je Jernejevo navdušenje rastlo, posebno še, ko je nekaj balončkov zadel in počil. Moje navdušenje pa je bilo malo manjše, ko sem morala gospe za stojnico ob koncu plačati dva tisoč lir, v zamejno pa je Jernej dobil kot nagrado nič manj kot italijansko zastavico! Po teh strelnih vajah je Jerneju odpadla tudi vsa zadržanost in sam od sebe je izbral vrtiljak, na katerem bi se rad peljal ...

Zapravljanje je, hvala Bogu, prekinil sneg, ki je začel naletavati. Otroci so v avtu vendar enkrat dali mir, ko so opazovali, kako gosto sneži; komentirali, kako je bilo lepo na sejmu in delali načrte že za prihodnje leto. On pa je ves čas godrnjal, ko je delal račune, koliko nas je ta sv. Andrej stal. Pa revež ni niti vedel, kako se bo ta izlet zaključil! Nekje pri Proseku, ko smo se v koloni počasi in previdno pomikali proti domu, smo začutili kar naenkrat od zadaj močan sunek: avtu za nami je zdrsnilo in se je zabil v našega! Prepuščam domišljiji vsakega prizor, ki je sledil! Na vsak način pa mislim, da nas na sejmu sv. Andreja ne bo vsaj nekaj let.

ONA

MILENA MERLAK

Dobro, mirno novo leto

Tudi danes stari sneg še ni skopnel, še zmeraj pod novim zamrznjen leži, tudi z novim letom ne boš vsega znova začel, še naprej te spremljata luč in senca preteklih dni.

Zato nobeno slovo ni dokončno in noben začetek čisto nov, tudi leto, ki je minilo, je bilo senčno in sončno, sedanost je polna obnov in prenov.

Zato se ob novih snežnih kristalih še malo poveselimo, človeško toplo zaželimo drug drugemu blagoslovljeno, dobro novo leto: da bo zdravo, srečno, mirno leto.

MARTIN JEVIKAR

Literarne vaje

Ko je začela pešati Mlada setev, je decembra 1949 ustanovil danes že pokojni prof. Rudolf Fajs na Nižji gimnaziji pri Sv. Jakobu nov dijaški list LITERARNE VAJE. O nastanku lista piše sam v zapisniku naslednje: »V šolskem letu 1948/49 sem prevzel pouk slovenščine na Nižji gimnaziji v treh različnih razredih. Toda najbolj me je pritegnil II.c razred, v katerem so bili sami dečki. Ne zato, ker so bili dečki, temveč zato, ker sem našel v tem razredu nekaj zelo prizadevnih dijakov. Mnogo jih je bilo zanič, to je res. Toda tisti, ki jih je pouk slovenščine zares pritegnil, so mi dali zadoščenje za vse tiste, nad katerimi sem obupaval. Posebno pozoren sem postal na pismene izdelke nekaterih dijakov tega razreda. V njih sem našel mnogo samostojnih misli...«

Te dijake je začel še posebej vaditi on in ob prostem času je v začetku novega šolskega leta, ko so bili v III.c razredu, začel njihove spise pretipkavati v treh izvodih — in tako so nastale Literarne vaje. Prva številka je izšla decembra 1949, za urednika se je podpisal Slokar Jurko, upravo in opremo lista pa je imel na skrbi Černigoj Teodor.

Urednik Slokar je v uvodni poslanici zapisal: »Začnemo izdajati svoj dijaški literarni list. Dijaški je zato, ker bomo v njem sodelovali izključno le dijaki. Namen našega lista je, vzgojiti po možnosti nove pisateljske oziroma pesniške moči in s tem obogatiti našo kulturo, ki je bila prav na tem lepem koščku slovenske zemlje tako kruto prizadeta v teku petindvajsetletne italijanske okupacije.«

Prva št. je izšla na 16 straneh in v njej je sodelovalo pet pripovednikov: Jurko Slokar, Jože Bradač, Teodor Černigoj, Andrej Kačičnik in Klavdij Repič, ter en pesnik: Rado Žerjal. V drugi št. se je krog sodelavcev razširil na vso Nižjo gimnazijo, v njej je bilo že 13 sestavkov v prozi in 11 pesmi. Prvič se je pojavila Bruna Pertot, ki je potem sodelovala v vseh letnikih in prišla 1961 do samostojne pesniške zbirke **Moja pomlad**. Ves letnik je dosegel 4 številke in v njih je nastopilo 14 pesnikov in 20 pisateljev. Ta tipkani letnik je uredništvo za 15-letnico septembra 1963 ponatisnilo v enem samem zvezku na 64 straneh.

Drugi letnik je izšel spet v štirih številkah, razmnoženih na ciklostil v 300 izvodih. Uspeh je bil tako spodbuden in zanimanje zunaj šole tako veliko, da je začel prof. Fajs misliti na tiskane Literarne vaje. Ustanovil se je upravni in uredniški odbor — prof. Josip Tavčar odgovorni urednik, Neda Jevnikar lastnica, Stanislav Soban tajnik, Rudolf Fajs in Martin Jevnikar urednika in blagajnika. Prva dva sta morala biti po zakonu italijanska državljana. Tako je 3. letnik izšel tiskan in se

razširil na vse srednje in strokovne šole. Izšlo je 6 števil, naročnikov pa je bilo okrog 1.200, toliko, da se je lahko list sam vzdrževal. Tudi sodelavci so se pomnožili, ker je uredništvo vedno pazilo, da so bile zastopane vse šole. Ta razpredenost sodelavcev in naročnikov je uspela predvsem zaradi tega, ker so vsi ravnatelji prevzeli moralno pokroviteljstvo nad listom, profesorji slovenščine pa so pri svojih dijakih zbirali prispevke, jih po potrebi popravljali in vodili mlade pisatelje.

Da so mogli v listu sodelovati tudi dijaki, ki imajo smisel za risanje, je začelo uredništvo od 3. letnika dalje priobčevati linoreze in klišeje boljših slik. Z linorezi so nekateri dokazali veliko slikarsko nadarjenost, z njimi so poživljali list, in to brez stroškov. Nekateri so se potem uveljavili v tej umetnosti.

Že v 3. letniku je uredništvo vpeljalo rubriko **Šport**, ki se je ohranila. V 4. letniku je priobčil prof. Fajs prevod Daudetove povesti **Mali Onè**, ki je zajeta iz dijaškega življenja in je izhajala vse leto. V tem letniku se je pojavila **Kulturna kronika**, ki se nadaljuje v vseh letnikih. V njej so bile ocenjene vse zamejske in zdomske knjige in važnejše iz Slovenije.

V 5. letniku je izhajala skozi vse leto kot priloga povest Alojza Rebule **Devinski sholar**. Na koncu leta so jo vezali in tako se je predstavil današnji najmočnejši tržaški pisatelj s prvo knjigo. Leto pozneje je že dijak Emil Čuk napisal celoletno povest **Študent Karel**, ki je izšla na koncu leta v posebnem odtisu. Nato so leto za letom izhajale celoletne povesti, vsega 18. Večina je zajeta iz dijaškega življenja in avtorji razkrivajo težave, s katerimi se je morala boriti slovenska zamejska mladina v Trstu in Gorici, probleme, ki so lastni vsem mladim ljudem, posebno v neurejenih razmerah splošnega protestiranja in upiranja vsemu ustaljenemu in potrošniški družbi še posebej. V povestih pa je polno tudi sonca in smeha, zdravega optimizma, požrtvovalnosti in prijateljskega sodelovanja. V njih živijo tudi kraške vasi z izrazitimi ljudmi in kraška pokrajina s svojo edinstveno lepoto.

Ko so se po letu 1950 razmere v Evropi uredile, so začeli dijaki potovati in sad njihovih doživetij so potopisi. Tako je Aleksander Jerič opisal potovanje **Iz Trsta v Stockholm** (7. letnik), Matjaž Schart pa je tri leta opisoval svoja potovanja po Afriki, kjer je bil njegov oče v službi, eno leto pa doživetja v Franciji.

V teku let so uvedle Literarne vaje nove rubrike in jih spet menjavale, kakor se je spreminjal okus bralcev. Kmalu so pritegnile med bralce in sodelavce tudi goriške idjake, tako da so postale zares »mesečnik dijakov slovenskih srednjih šol na Tržaškem in Goriškem«.

Slovenske šole - znamenje naše vitalnosti

Slovenci v zamejstvu ne smemo nikdar zgubiti z vida naše šole. Vsi dejavniki morajo vedno živo spremljati ta viden izraz naše volje po življenju, naše trdoživosti. Na študijskih dneh »DRAGA 1978« je Društvo slovenskih izobražencev posvetilo najpomembnejši del prav študiju naše prosvetne, kulturne in šolske dejavnosti. Moč šole in kulture je moč naroda, je poroštvo življenja.

Kakšna je naša moč na šolskem področju v letošnjem šolskem letu, kažejo naslednje številke:

Na GORIŠKEM

V vrtcih je v šol. letu 78/79 vpisanih	315 otrok
V osnovnih šolah	574 otrok
V srednji šoli »I. Trinko«	340 učencev
Klasična gimnazija »P. Trubar«	51 učencev
Učiteljske »S. Gregorčič«	89 učencev
Tečaj za vrtnarice	23 učencev
Trgovska poklicna šola	66 učencev
Skupaj na Goriškem	1458 učencev

Število pomeni nekaj enot več kot v preteklem letu. V glavnem se je torej stanje tudi na Goriškem ustalilo.

NA TRŽAŠKEM

Osnovne šole:

Did. ravnateljstvo Nabrežina	282 učencev
Did. ravnateljstvo Opčine	415 »
Did. ravnateljstvo Dolina	275 »
Did. ravnateljstvo Sv. Ivan - Trst	208 »
Did. ravnateljstvo Sv. Jakob - Trst	191 »

Srednje šole

»I. Cankar« - Sv. Jakob	118 »
»Sv. Ciril-Metod« - Sv. Ivan	106 »
Katinara	22 »
»Srečko Kosovel« - Opčine	145 »
»Fr. Erjavec« - Rojan	62 »
»S. Gregorčič« - Dolina	121 »
»Fr. Levstik« - Prosek	103 »
Sv. Križ	26 »
»Igo Gruden« - Nabrežina	127 »

Višje srednje šole

Znanstveni licej »Fr. Prešeren«	194 učencev
Klasični odderek »Fr. Prešeren«	46 »
Trgovski tehnični zavod »Ž. Zois«	141 »
Učiteljske »A. M. Slomšek«	100 »
» 5. dopolnilni razred	20 »
Tečaj za vrtnarice	34 »
Strokovna šola	109 »

Skupaj torej:

Osnovne šole na Tržaškem	1371 učencev
Srednje šole na Tržaškem	830 »
Višje srednje šole na Tržaškem	744 »

Vse šole skupaj na Tržaškem	2945 učencev
Vse šole skupaj na Goriškem	1458 učencev

Gornje številke jasno in prepričljivo kažejo, da je slovenski živelj v Italiji še močan. Številke v primerjavi z lanskimi tudi potrjujejo, da ne pojemamo, čeprav beležimo tu in tam nekaj enot manj, zato pa je drugod bolje. Naravnost porazno sliko pa nam kaže Škedenj, kjer je letos v slovenski osnovni šoli le 28 otrok, medtem ko jih je bilo leta 1945 173 in pri Sv. Ani kar 370. V Škedenju se je število otrok v naslednjih letih še dvignilo na 200 in čez. Od leta 1950 beležimo strašen osip, za katerega ni opravičila, saj smo padli v letu 1962/63 celo na borih 13 učencev. Kje so vzroki? Kdor je sledil razmišljanjem v »Dragi 1978«, bo našel odgovor.

Kot smo na eni strani zadovoljni, da vztrajamo na ustaljenih številkah, tako pa na drugi strani ne moremo razumeti gluhih ušes šolskih in političnih forumov. Samo nekaj dejstev: deželna ni sprejela zahteve po samostojnih šolskih okrajih za Tržaško in za Goriško, dasi je bilo to zahtevano z vseh strani, najbolj pa z bojkotom na volitvah 12. dec. 1977. Za rešitev tega vprašanja smo doslej zadeli stalno na gluha ušesa. Tudi nova šolska reforma višjih srednjih šol nam ne obeta razveseljivih rešitev. Člen 12 predvideva le, da morajo biti programi in študijski načrti razčlenjeni tako, da zagotavljajo manjšinam primeren razvoj pri študiju jezika in kulture... Menimo in zahtevamo, da mora biti naši manjšini priznana pravica šolanja v višjih srednjih šolah v lastnem jeziku, kot se je to doslej dogajalo na Goriškem in Tržaškem. Razvoj mora dalje težiti k izboljšavam, ne pa k poslabšanju stanja.

Tudi tiskanje učnih knjig, za kar je prevzel skrb Deželni šolski urad, je v veliki zamudi. Posvetovalna komisija se zgublja v praznih razpravah, šole pa nimajo knjig. Res je, da so honorarji smešno nizki, da ni ljudi, ki bi bili voljni sprejeti sestavo šolskih učnih knjig ali pa sprejeti prevajanje. Toda dolžnost komisije in urada samega je, da to vprašanje zadovoljivo reši.

Že večkrat je bilo sproženo vprašanje pouka slovenščine. Čeprav so diplomiranci na italijanskih univerzah opravili srednješolski študij na slovenskih šolah, niso kos pouku slovenščine. Nemci na Tirolskem so našli sporazum in so jim priznane diplome dosežene v Avstriji in Nemčiji. Razni lektorati, seminarji in slični poskusi so za materinščino premalo. Tu lahko najdemo rešitev samo na slovenistiki v Ljubljani in nikjer drugje. Za to je potrebna dobra volja, katere pa zaenkrat ne opazimo, ne za slovenščino, ne za druge predmete. Govorimo o Združeni Evropi, o odprtosti meja, že o volitvah v evropski parlament, a na žalost ostajamo le pri eksportu »blue jeansov«, lovskem turizmu in lepih besedah.

Drobci iz manjšinskega sveta

Študija dr. Ernesta Petriča (I.)

Kot sedmi zvezek *Sociološke in politološke knjižnice*, ki jo izdaja ljubljanska fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, zalaga pa založba Obzorja, je spomladi prišla na trg temeljita študija *Mednarodnopravno varstvo narodnih manjšin* (Maribor 1977, 426 str.). Napisal jo je profesor mednarodnih odnosov na omenjeni fakulteti dr. Ernest Petrič. Z njo smo Slovenci dobili zelo pregledno, točno in razumljivo napisano knjigo o manjšinah v meddržavnem pravu. Gre za trenutno najsoodobnejšo obdelavo teh vprašanj sploh, tako da je na primer avstrijski strokovnjak T. Veiter že predlagal, da bi jo prevedli v nemščino (*Europa Ethnica*, 1978/3, str. 152), v pripravi pa je menda italijanska izdaja.

Delo bi lahko razdelili na tri dele: najprej je na vrsti opis zgodovinskega razvoja narodnomanjšinskih vprašanj v meddržavni skupnosti ter opredelitev narodne manjšine in njenih pravic; poglavja, ki sledijo, podajajo meddržavna načela, ki zadevajo narodne manjšine, dodan pa je pregled nekaterih dvostranskih pogodb, predvsem takih, ki zadevajo Slovence; v zadnjem delu je prikazano notranje pravno ravnanje z narodnimi manjšinami.

Priloge obsegajo kakih 80 strani, prinašajo pa besedila ali odlomke najpomembnejših vesoljnih in dvostranskih meddržavnih pogodb, ki zadevajo narodne manjšine, ter pregled ratifikacij. To je zelo koristno, ker so tako dokumenti lahko dostopni v slovenščini.

Opombe so v knjigi objavljene sproti, bibliografija ob koncu knjige pa je preskromna za knjigo takega značaja. Kazalo je zelo podrobno in je objavljeno tudi v angleščini, kar deloma nadomešča povzetek v kakem tujem jeziku.

K zunanji podobi knjige spada še pripomba, da je tiskarskih škratov preveč za knjižno izdajo, posebno pri vejicah in tujkah.

Ker je avtor izbral omenjeno razporeditev snovi (splošno-zgodovinska, meddržavna, notranja) in ker je težil k zaokroženosti vsakega poglavja in vsakega kratkega razdelka, se v knjigi marsikaj ponavlja, čeprav z različnimi poudarki in osvetlitvami.

Že v uvodu avtor pove, da v skladu s svojim prepričanjem obravnava narodno in manjšinsko vprašanje z marksistično analizo. Zato pri nekaterih vprašanjih prinaša poleg pravnih argumentov tudi stališča nekaterih teoretikov, predvsem Lenina in Kardelja. Motijo pa nekatera poenostavljanja. Vsi

»zahodni« pravniki dobijo oznako »meščanskih pogledov« brez občutljivosti za nekatera načela manjšinske zaščite, kot da bi vsi enako pisali. Ob poudarjanju Leninovih načel o samoodločbi narodov ipd. in ob kritiki izkušenj na Zapadu bi bila umestna omemba usode ravno teh načel v Sovjetski zvezi. Misel, ki je tu pa tam prisotna (npr. na str. 46: »brez uveljavitve socialističnih družbenih odnosov v mednarodnih razsežnostih ni bilo temeljnih pogovov za uresničitev dejanske, na pravici do samoodločbe vseh narodov temelječe narodnostne enakopravnosti«), češ da marksizem nekako avtomatično rešuje narodnostna vprašanja, pretekli in sedanji dogodki in izkušnje krepko demantirajo.

Prvi dve poglavji (*Mednarodnopravno varstvo manjšin do leta 1945* in *OZN in manjšine*) sta torej posvečeni zgodovinskemu pregledu. Glede predvojnega položaja je pomembno poudarjanje nekaterih dokumentov, ki zadevajo narode na Balkanu in ki jih podobne študije malo omenjajo. Ob vseh upravičenih kritikah na račun manjšinskega varstva Društva narodov je treba danes ugotoviti, da so bila nekatera načela vsaj deloma in nedosledno priznana — potreba po posebnih ukrepih v korist manjšin, zaščita manjšine kot take in ne le posameznikov, nekatere garancije. Povojne vesoljne pogodbe tega skoraj nimajo in poročevalec OZN prof. F. Capotorti je moral napisati 445 strani dolgo študijo, da bi čl. 27 vesoljnega pakta o državljskih in političnih pravicah iz leta 1966 tolmačil tako, da to vključuje.

Pri povojnem obdobju dr. Petrič podrobno navaja delo Organizacije združenih narodov in njenih organov ter označuje odnos do manjšinskega vprašanja v meddržavni skupnosti. Pri kritiki dela Podkomisije za preprečevanje diskriminacije in za varstvo manjšin bi bilo treba (na tistem mestu) omeniti večletno delo v zvezi s Capotortijevim poročilom, s čimer je bilo nedelavnosti konec. Da Evropska konvencija o človekovih pravicah ne ščiti manjšin, je znano, vendar ni res, da jih sploh ne omenja (str. 70), kar je zanimivo, v kolikor 14. člen govori o diskriminacijah tudi zaradi »pripadnosti narodni manjšini« (ta izraz namreč ni pogost v meddržavnih pogodbah). Avtor tudi omenja potrebo, da OZN od preučevanja manjšinskih vprašanj končno preide k pripravi dokumenta o pravicah manjšin in njihovih pripadnikov, kar v okviru OZN vztrajno zahtevajo predstavniki Jugoslavije.

Tudi tretje poglavje (*Narodna manjšina in manjšinske pravice*) je splošnega značaja. Avtor ome-

nja vrsto različnih pojavov, ki jih nekako obsega manjšinsko vprašanje, in prikazuje brezuspešne napore, da bi prišli do pravno sprejemljive in sprejete opredelitve pojma »manjšina«. Škoda, da ne prikaže stališč nekaterih pomembnih piscev, npr. Hérauda in Pizzorusa. Avtor je kritičen do zahodnih in do sovjetskih teorij, sprejema pa Kardeljevo definicijo naroda in iz nje izvaja definicijo narodne manjšine kot dela naroda, ki ne živi v svoji narodni državi. To naj bi bila vsaj »tipična« manjšina, ki zasluži vse varstvo. Zaščitene pa naj bodo tudi ostale skupnosti, ki nimajo vseh značilnosti tipične manjšine. Pri tem se lahko omeni, da tudi italijanski ustavni pravnik Pizzorusso ločuje zaščito na podlagi 6. člena ustave in pa 9. člena, ki šči-

so velikokrat razdeljeni na več držav kot »tipične manjšine«. Ali je res, da Ladinci, Laponci in Eskimi (str. 91) sodijo med etnične skupnosti, ki se še niso izoblikovale v narode? In podobno. Dr. Petrič se vsega tega zaveda, zato je mnenja, naj v meddržavnih dokumentih ostanejo široki izrazi kot »rasne, narodnostne, etnične in jezikovne skupine« (str. 98).

V to poglavje sodi tudi vprašanje števila članov manjšine, uradnega priznanja s strani države, volje do ohranitve. Na te vidike se običajno sklicuje, kdor manjšini noče priznati kake pravice. Avtor taka stališča argumentirano spodbija.

Dr. Petrič dalje razpravlja o tem, ali mora biti zaščiten manjšina ali pa posameznik, ki ji pripada. Pravice posameznika in skupnosti se prepletajo, pravi, nujna pa je tudi zaščita skupnosti. In ravno tu je sedanje meddržavno obče pravo pomanjkljivo. Na vrsti je dalje vprašanje »ugotavljanja manjšin«, ki je v večini primerov problematično. Najboljši kriterij za ugotavljanje pripadnosti je materinski jezik, to je tisti jezik, ki ga kdo govori v ranem otroštvu v krogu družine (str. 101). Zaradi svobode posameznika mora biti upoštevana osebna izjava. Vendar je tu spet težko rešljivo vprašanje zaradi pritiskov, kompleksov itd., ki večkrat subjektivno ugotavljanje pripadnosti postavljajo v nasprotje z objektivnimi pokazatelji.

Dalje vzemo, kako je z izrazom »narodnost«, ki v Jugoslaviji nadomešča izraz »narodna manjšina«. To je uvedla ustava iz leta 1963, in sicer zato, da bi se odpravili neprijetni občutki v zvezi z »manjšinstvom«; da bi prišle do izraza družbene spremembe v smeri samoupravljanja in da bi jasno poudarili kvalitativno razliko med položajem v Jugoslaviji in drugje po svetu. Ravno zaradi tega zadnjega vidika uporabljajo v Jugoslaviji (tudi ustava iz leta 1974) izraz »narodnost« le za svoje manjšine; za manjšine drugje, vključno slovenske v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, pa je še v veljavi izraz »narodna manjšina«. Spet drugi izraz pa velja za člane jugoslovanskih narodov, ki živijo v mejah republike sosednjega naroda (npr. Srbi v SR Hrvatski) — tu ne gre ne za »manjšine« ne za »narodnosti«, temveč za »narode« (gl. čl. 1/2 ustave SRH: »Socialistična republika Hrvatska je *narodna država* hrvaškega naroda, *država* srbskega naroda v Hrvatski in država *narodnosti*, ki v njej žive.«)! To pa je že nekoliko preveč. Umetno, nejasno in neskomno. Glavni pomislek pa zadeva izraz »narodnost« zato, ker ima ta beseda v slovenščini že svoj točno določen pomen, ki se z novim ne ujema. Razpravljalno pa bi se lahko tudi o pojmu »narodne države« in o mestu manjšin v njej (zanimive so pri tem misli A. Pizzorusa o pluralizmu).

Pred koncem tega poglavja dr. Petrič še podrobno utemeljuje potrebo po posebnih manjšinskih pravicah ob načelu nediskriminacije, ki zagotavlja le formalno enakopravnost.

(se nadaljuje)

VLADIMIR KOS

O snegu, ki je kakor sneg; kako žari!

Je sneg
ljubezni božje,
ko se težke poti
iz srca
mehkó zaiskrijo
v nočne kristale.
In kamen drhti.

In v mrtvem oknu
Bajte
razcvetó se,
Otroka solzé.
So slutnje pomladi?
Čisto do jasli
se sklonil je Glad

z začudenimi prsti,
da še enkrat prepriča
srce,
da tkiva živijo.
V halji Marije
spet
Dete zaspi.

ti kulturo ipd. Ta naj bi bila primerna za narečja in podobne pojave, ki ne sodijo med »jezikovne manjšine« (*Le Regioni*, 1977, str. 1031 in sl.).

Vendar tudi pojem »tipične manjšine« ne zado- voljuje. Pojavi se vprašanje narodov brez države. Po Petriču imajo pravico do samoodločbe; vendar

O NARAVI IN ČLOVEKU

»Vrana vrani oči ne izključuje« je pregovor, ki velja v dobesednem kot tudi v prenesenem pomenu. In velja prav tako za vrane v prosti naravi kot za vrane v kletki. Drži tudi za celo vrsto tkim. zveri.

Kakor ugotavlja veliki preučevalec živalskega življenja in obnašanja ETOLOG Konrad Lorenz, je mnogo bolj nevarno kot dve vrani, dva orla ipd. pustiti nenadzorovani v kletki dve »miroljubni« grlici: kljub skromnemu orožju lahko ena drugo do smrti okljuje in oskubi.

Kako naj si vse to razlagamo? Neki nagon, močnejši od roparskega, neka inhibicija očitno brani zverem, da bi planile po svojih bližnjih, članih lastne vrste. Nagon je zelo smiseln, saj če bi vrane okljuvale lastne mladiče ali volčje popadli volčiče, bi kot vrsta eni kot drugi kmalu izumrli.

Grlicam in drugim brezbrambnim in neoboroženim živalim, ki se zanašajo na beg, je isti nagon v naravi nepotreben. Šele v kletki, iz katere je beg nemogoč, ima lahko šibko orožje neobičajne učinke.

Seveda ni pri tem kruta žival, krut je človek, ki je žival zaprl v kletko.

—O—

Še največji skeptiki glede navnega napredka človeštva morajo priznati, da človeštvo napreduje, če drugje ne, vsaj v znanosti in tehniki.

Že preučevanje besed nas pripriča o tej resnici. Kako KONKRETNi so prvotni pomeni besed v starih jezikih in koliko abstraktnjši so današnji!

Za nas se rumen enako upravičeno pritakne cvetlici, limoni, avtomobilu, itd. Naši predniki take besedne nevtralnosti niso po-

znali. Poznali so le »barvo žolča« (in res žolt prihaja od žolči!). Enako sta v germanskih jezikih sorodne oblike besedi za »rjav« in »bobber«: torej je nekoč obstajala »bobrova barva«.

Še večjo abstrakcijo opravimo, ko se od posameznih barv kot »rumen«, »rjav« itd. povzpemo do pojma »barva na splošno«. Da se je tudi tu človek le s težavo otresel konkretnosti, priča latinska beseda za barvo: color, ki je povezan s celo »skrivam«. Barva je torej prvotno bila »tisto, kar skriva, prekriva predmete; prevleka«. Pojem je potemtakem nastal v okviru posebne dejavnosti, lončarske obrti.

Meriti pomeni danes precej raznovrstno dejavnost. Ker pa beseda izvira iz mesec (v pomenu »luna«), sklepamo, da je meriti nekoč pomenilo zelo posebno meritev: »meriti čas z opazovanjem gibanja Lune«.

Še prej kot »dušo« je duh pomenil »dih«. Enako lahko latinškemu animus »duh« vzporejamo

Tej številki smo priložili
poštne položnice. Prosimo, da
poravnate naročnino in se
poslužite našega poštnega te-
kočega računa: 11/7019 —
Mladika. Hvala.

UPRAVA

grški ánemos »veter« in slovenski vonj.

Leto je danes časovna enota in sicer »čas enega obhoda Zemlje okoli Sonca«. Nekoč pa je leto pomenilo »čas, ko se tele zredi« (ne pozabimo, da imata besedi le-

to in tele skupen koren!). V drugih jezikih nadomesti teleta v tej funkciji ovca ali prašič. Slednji živali se v enem letu sorazmerno bolj postarata kot tele. Odtod pomanjševalnica v italijanski (in že latinski) besedi vitello (vitulus).

—O—

Tri hiše, pred vsako vodnjak. Stanovalec vsake od treh hiš se poteguje za dohod do vsakega od treh vodnjakov (za primer, ko bi se eden ali drugi izsušil). Zaradi ljubega miru pa bi bilo vseeno dobro speljati vseh devet stez — pa čeprav po ovinkih — tako, da bi se nikjer ne križale.

Je to (brez podvozov in mostov) sploh mogoče? Ne, na noben način!

Ne smejte se! Taki navidez frivolni problemi, »smešne uganke«, so odigrale veliko vlogo v zgodovini matematike. Iz pravkar povedane se je razrasla danes že nepregledna stroka: teorija GRAFOV.

—O—

Si je mogoče zamisliti (ne narisati!) sklenjeno krivuljo, ki ima neskončen obseg, omejuje pa le končno ploščino? Da se: to je tkim. »snežinka« (dobimo jo tako, da nad stranicami enakostraničnega trikotnika narišemo enakostranične trikotnike s trikrat krajšo stranico in na vsakokrat dobljeni sliki isti postopek ponovimo ... v neskončnost).

Pa še hujšo krivuljo so si izmislili matematiki: tako, da napolni prav do zadnje točke kvadrat!

PREJELI SMO:

JAMBOR, notranje glasilo tržaških skavtinj in skavtov. Leto 8., št. 1, november 1978, str. 28.

Večeri v Društvu slovenskih izobražencev

Društvo slovenskih izobražencev je na svojem prvem novembrskem večeru imelo svoj redni občni zbor z volitvami. V novi odbor so bili poleg prejšnjih članov izvoljeni še Ninko Černic, Majda Giraldu in Diomira Fabjan. Naslednji večer, 13. novembra, je prof. Martin Jevnikar predstavil goriškega pesnika Štefana Tonklija in njegovo pesniško zbirko »Argentinsko slovenski odmevi«. Na večeru je bil prisoten avtor. V ponedeljek, 20. novembra, je časnikar Franc Jeza predaval ob 40-letnici revije Dejanje. 27. novembra se je DSI oddolžilo spominu pesnika Franceta Balantiča ob 35-letnici njegove smrti. O pesniku

Pesnik Štefan Tonkli

je spregovoril Vinko Beličič, pesmi pa sta recitirala Matejka Maver in Livij Valenčič. V ponedeljek, 4. decembra je bil v okviru škofijskega zborovanja večer z naslovom »Slovenski ustvarjalci v pesmi in besedi«. Pri sporedu religiozne lirike je sodeloval tudi openski cerkveni zbor pod vodstvom Janka Bana. 11. decembra so uredniki goriške Mohorjeve družbe predstavili letošnji knjižni dar te založbe. Zadnji večer v letu je sklenil beneški duhovnik z božično mislijo.

MANJŠINE IN EVROPSKE VOLITVE

Italijanski parlament obravnava italijanski volivni zakon, po katerem naj bi volivci neposredno izvolili 81 evropskih parlamentarcev italijanskega državljanstva. 2. decembra je osnutek odobril senat. Med drugim predvideva možnost, da se narodne liste Slovencev, Valdostancev in Južnih Tirolcev povežejo z vsedržavno stranko, kar naj bi s sporazumi in igro preferenc omogočilo izvolitev tudi kakega manjšinca.

DVE PEVSKI REVIJI

V novembru sta bili v Trstu in Gorici dve pomembni pevski reviji. Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici je 18. in 19. novembra pripravila tradicionalno Cecilijanko. Zveza cerkvenih pevskih zborov na Tržaškem pa je pripravila revijo zborov naslednjo nedeljo, 26. novembra.

Iz življenja Slovenskega kulturnega kluba

Redno dejavnost razvija ob sobotah zvečer tudi Slovenski kulturni klub. 11. novembra je ob slovenskem prazniku 29. oktobra predaval Saša Martelanc. Naslednjo soboto je o spolnih problemih predaval župnik Lojze Župančič, 25. novembra pa se je Drago Legiša spomnil 10-letnice zasedbe Češkoslovaške. V soboto 2. decembra je mladino v klubu obiskal

tržaški škof Bellomi. Po predavanju se je z mladimi zadržal v odkritem pogovoru. Po miklavževanju je bil naslednjo soboto, 16. decembra, redni letni občni zbor, na katerem so izvolili nov odbor, v katerem so Anka Peterlin, Silvia Kalin, Ana Batagelj, Marjanka Rebula, Sonja Levstik in Marijan Breclj. Predsednik je Fabio Klarič.

SKLAD »SERGIJ TONČIČ«

Odbor Slovenskega visokošolskega sklada »Sergij Tončič« se je spomnil pred dobrim mesecem umrlega dr. Franeta Tončiča in se javno zahvaljuje vsem, ki so njegov spomin počastili z denarnim darilom Skladu. Poleg drugih sklepov, je sklenil razpisati nagrado v počastitev spomina dr. Franeta Tončiča in odobril pravilnik.

JUGOSLAVIA 1939 - 1941

V knjigarnah se je pojavila 811 strani dolga študija mladega profesorja zgodovine z rimske univerze Alfreda Breccia *JUGOSLAVIA 1939-1941, Diplomazia della neutralità*, (zal. Giuffrè, Milano 1978). Na podlagi arhivskih raziskav si avtor postavlja vprašanja o vlogi kneza Pavla pred drugo svetovno vojno, o odgovornostih za puč v Beogradu ipd. Na prvi pogled se zdi, da slovenska stvarnost ni veliko prisotna ne v obravnavi ne v bibliografiji, podčrtana pa je velika sposobnost slovenskega obveščevalca, takrat vojaškega atašeja na jugoslovanski ambasadi v Berlinu, polk. Vladimira Vauhnika. Breccia je mnenja, da je Vauhnik med drugim dobival informacije kar od admirala Canarisa, ki je bil vodja nemške vojaške obveščevalne službe, po atentatu na Hitlerja leta 1944 pa usmrčen.

ŠOLA BAZOVIŠKIH JUNAKOV

V nedeljo 3. decembra so osnovno šolo v Rojanu poimenovali po bazoviških junakih. Ob tej priložnosti je bila svečana akademija, pri kateri so sodelovali šolski otroci osnovne in srednje šole ter rojanski cerkveni pevski zbor. Pripravili so tudi bogato razstavo in izdali brošuro o Rojanu in njegovi preteklosti.

† Dr. IVAN VREČAR

V torek 28. novembra so v Trstu pokopali dr. Ivana Vrečarja. Rajni se je rodil v Dobrinjah 21. decembra 1889. Postal je duhovnik in doktoriral iz teologije. Po letu 1945 je poučeval na slovenskih srednjih šolah v Trstu, kjer se je posvetil tudi delu z dijaško mladino. Bil je avtor znane-ga molitvenika »Kristus kraljuj«.

Mladina Slovenske skupnosti

Tržaški člani mladinske komisije Slovenske skupnosti so imeli sredi novembra politični seminar, na katerem so razpravljali o ciljih in problemih manjšinske problematike, o političnem, gospodarskem in družbenem položaju v Italiji, o delovanju SSK ter o krajevnem položaju. Goriški člani Mladinske sekcije SSK pa

Vključevanje v ARCI

Pred nekaj leti se je v vrstah društev, ki so včlanjena v SPZ, razvijala ostra polemika o tem, ali naj se slovenska društva včlanijo v italijansko organizacijo ARCI. Kot je znano, je proti včlanjenju nastopil na nekem občnem zboru tudi prof. Ubald Vrabec, Primorski dnevnik z dne 5. decembra tega leta pa vključ vsem polemikam in nasprotovanjem poroča, da so se v ARCI včlanila slovenska športna društva Bor, Polet, Mladina in Adrija. Občnega zbora ARCI se je kot gost udeležil tudi predsednik SPZ Klavdij Palčič. Po vsem tem res ni jasno, zakaj bi se še borili za avtonomijo slovenskega radia, zakaj obstaja Slovensko stalno gledališče, saj bi lahko obstajalo eno samo italijansko-slovensko gledališče, kot je menda že nekdo celo predlagal.

FRANC SUŠNIK 80-LETNIK

14. novembra je praznoval 80-letnico pisatelj in vzgojitelj, kulturni delavec in buditelj Koroške, profesor dr. Franc Sušnik, ravnatelj Študijske knjižnice na Ravnah.

Član SAZU gost Slovenske kulturne akcije

Pred kakim mesecem je praznoval 70-letnico življenja eden največjih živčnih slovenskih znanstvenikov, prof. Anton Peterlin. Leta 1939 je postal prvi stalni profesor fizike na ljubljanski univerzi, po vojni pa je največje uspehe doživel kot vodja inštituta Jožef Stefan. Postal je tudi član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Od leta 1960 poučuje oz. raziskuje v

so imeli 3. decembra redni občni zbor, na katerem so ocenili opravljeno delo po ustanovitvi sekcije 11. novembra 1977. Izvolili so tudi sedemčlansko vodstvo; za tajnika je bil izvoljen Milan Jarc.

ŠTUDENTI PRAVA

Od 21. do 25. novembra je bil na Bledu in v Ljubljani strokovni seminar za zamejske študente prava, ki se ga je udeležilo 14 mladih iz Trsta, Gorice in s Koroške. Prireditelji, Zveza društev pravnikov v gospodarstvu Slovenije, so nudili kvalitetna predavanja o manjšinskem vprašanju (J. Vilfan), o ustavni ureditvi SFRJ in SRS (I. Kristan), o zakonu o združenem delu (Š. Ivanjko), o zakonu o obligacijah (S. Cigoj) in o ekonomskih odnosih s tujino ter z obmejnimi področji (J. Urbas in obisk Gospodarske zbornice). Študentje so tudi obiskali ljubljansko pravno fakulteto.

IGO GRUDEN

V Nabrežini so odkrili doprsni kip pesniku Igu Grudnu. Slavnostni govornik na prireditvi je bila prof. Nada Pertot.

† VIKTORIN STANIČ

V sredo 22. novembra je v šempetrski bolnišnici v Novi Gorici umrl upokojeni župnik Viktorin Stanič. Bil je doma iz Ceste na Vipavskem, kjer se je rodil 1902. leta. Pred vojno je več let služboval v Ukvah v Kanalski dolini, kjer se ga spominjajo kot izredno požrtvovalnega pastirja. Mnogo je tudi storil za slovenstvo v takratni svoji župniji.

tujini. Trenutno je namestnik direktorja oddelka za polimere na National Bureau of Standards v Washingtonu. Za seboj ima kakih 300 publikacij in vrsto odlikovanj.

Ko se je mudil v Argentini, je sprejel vabilo in predaval o razvoju moderne fizikalne znanosti. To je bilo 20. novembra v prostorih Slovenske kulturne akcije.

Msgr. IGNACIJ KUNSTELJ SEDEMDESETLETNIK

V Nemčiji, kjer skrbi za dušnopastirstvo med slovenskimi izseljenci, je septembra praznoval 70-letnico msgr. Ignacij Kunstelj, nekdanji dušni pastir v Londonu. V tem mestu je jubilat pred leti postavil »Slovenski dom«, v katerem se mesečno zbirajo slovenski izseljenci v Angliji.

ŠTOBLANK

V Štoblanku pod Kolovratom v Benški Sloveniji je 21. novembra praznoval 70-letnico župnik Mario Lavrenčič. Jubilat je prava slovenska korenina, ki v Štoblanku vztraja že od posvetitve leta 1934. Lavrenčič je klasičen lik pravega beneškega Čedermaca, ki je za svoj narod žrtvoval svoje najboljše moči.

100 let dramskega delovanja

Amaterski oder Prosek Kontovel je 17. decembra praznoval stoletnico dramskega delovanja na Proseku in Kontovelu z lepo prireditvijo, pri kateri so sodelovale domače umetniške skupine. Ob tej priložnosti se je oder preimenoval v »Amaterski oder Jaka Štoka«. Izdali so tudi zanimivo šapirografirano publikacijo o amaterskem dramskem delovanju v preteklih sto letih. Publikacijo je pripravil neutrudni prosvetni delavec Marjan Pertot. Zelo koristna bo za vsakogar, ki bo hotel preučiti dramsko delovanje na tem področju.

JOŽE ZEMLJAK 70-LETNIK

Pred kratkim je praznoval sedemdesetletnico Jože Zemljak. Vsa povojna leta je imel odgovorna mesta v diplomaciji. Bil je tudi šef jugoslovanske gospodarske delegacije v Trstu.

NOVA TELOVADNICA V GORICI

Poleg Katoliškega doma v Gorici bodo na obširnem zemljišču, ki se razteza za domom, zgradili telovadnico. Tu bo imelo svoj sedež in igrišče odbojarsko š. Z. Olympia.

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Karel Mauser: Zemlja sem in večnost

Karel Mauser (r. 11. avg. 1918 v Zagorici pri Bledu — u. 21. jan. 1977 v Clevelandu, ZDA) se je po vojni, ko je moral zaradi nemškega imena zapustiti domovino, uveljavil kot najpomembnejši zdovski pisatelj. Izdal je 16 del, nekatera v več zvezkih, in doživel vrsto ponatisov in prevodov v nemščino, španščino in francoščino (glej Mladiko 1970, 119-21).

Toda Mauser je začel svojo literarno pot s pesmijo. Prve pesmi je poslal 1937 v Mladiko, vendar jih urednik ni sprejel, tako je bil naslednje leto prvič natisnjen v Mentorju. Potem je sodeloval v Vrtcu, Naši zvezdi, Rasti idr. Pripravil je rokopisno zbirko *Prva piščal* in iz nje je dve pesmi priobčil dr. T. Debeljak v Domu in svetu. Zbirka sama se je med vojno izgubila, s pesmimi pa je nadaljeval po vojni v begunskih taboriščih Rottenmann in Pegezz v Avstriji, največ pesmi pa je nastalo po letu 1965 v Clevelandu. Spomladi 1976 je izročil dr. T. Debeljaku mapo s kakimi 220 pesmimi in iz te mape je sestavil dr. Tine Debeljak pesniško zbirko *Zemlja sem in večnost*, ki je izšla letos pri SKA v Buenos Airesu kot njena 102. publikacija. Izšla je ob prvi obletnici pesnikove smrti, izdajo pa »je omogočila gospa Marija Mauser z darovi prijateljev, ki so jih darovali ob pesnikovem pogrebu namesto venca na grob.« Knjigo je opremila akademska slikarica Bara Remec.

Naslov je urednik v Besedi o pesniku takole razložil: »Zdi se mi, da je v teh dveh besedah iz njegovih verzov podan ta temelj in izvor njegove pesniške osebnosti: »zemlja sem...« in »v sebi nosim večnost«. Zato sem naslovljeno zbirko *Zemlja sem in večnost*. Ne Zemlja in večnost, kakor bi kdo razumel v smislu nasprotja, temveč *Zemlja sem in sem večnost*, in je sedež sinteze on sam, njegovo srce. Vsak predmet zemlje — kot doživetje ali kot predmet sam zase — ga pripelje skozi dušč v stik z Absolutnim...«

Zato je dal urednik za geslo pesmi *Večnost in Zemlja sem*. Večnost živo občuti: »Slišim brnenje večnosti / kakor brnenje kačjih pastirjev nad tolmunom tihe vode«, ko sedi na obrežju in preceja mivko: »moje roke, sklenjene v perišče, / so peščena ura«. Z zemljo pa je eno, »Duh v meni / je kakor oblaček«.

Celotna zbirka je razdeljena v osem ciklov in prinaša 99 pesmi. V prvem ciklu — *Prst in Beseda* — so pesmi o zemlji in večnosti, o prsti in Besedi. V *Jutranji molitvi* pravi Bogu, da je od vekomaj vedel, da ga bo ustvaril, v duhu nosi večnost, v telesu drobljivost časa; vedel je, da ne bo velik, zato naj poda »majhnemu svojo roko«. Ve, da je iz prsti in Besede, v notranji razklanosti prislju-

škuje Besedi v sebi, veseli pa se narave in njene lepote. Rad bi prebival kot pračlovek v preprosti naravi, spoznal stvari, živel v gozdu, daleč od ljudi, ki so stopili na Luno, ne znajo pa najti poti do sočloveka: »Mrtvi smo, toda še hodimo.« Beži iz mesta in »vozim po Tvoji lepoti«.

Pesmi so iskrena izpoved človeka, ki se zaveda svoje majhnosti, istočasno izražajo stisko sodobnega človeka, ki je dosegel silen tehnični napredek, izgubil pa je stik s sočlovekom. Obsojen je na samoto, zato beži v naravo, ki je polna življenja in lepote.

Drugi cikel ima naslov *Utripi in tu so zbrani drobni hipni zapisi ob stikih z naravo v različnih časih in razpoloženjih*. V njih je polno narave, dreves, vetra, večerov, osamelosti in tesnobe. Gre za impresije, nekake pastele, hipne prebliske. Tako mu drevo na samem buči žalost. Veter raznaša semena, a tudi žalost ljudi. Večer je »trepetanje barv, ki še nočejo umreti«. Zvečer leži na ostri gorski travi in »z grenkim cvetom murk zasipam obup, ki hoče kričati«. Na durih oči »beračim za milost in luč«. Odpadli list mu pripoveduje o drevesu, rasti in letnih spremembah in »srce mu odgovarja«. Občutje na doberdobskem vojaškem pokopališču je stisnil v balado:

Grozdičasti cvetovi akacije,
belo in rdeče cvetje kostanja,
rdeča prst za sivim zidom.

Belo kamenje kriči iz mraka,
žrela starih kavern so odprta,
žalostno umiranje še vedno bedi pod brinjem,
petje slavčkov je čebljanje otrok brez očeta.

Sledijo štirje cikli, ki imajo naslove po letnih časih. Spomladi poje hvalnico prebujajoči se naravi, z obema rokama zajema zlató pomladnega večera in nič ni lepšega »kakor s prvim cvetjem jablane v jasni noči govoriti«. V poletnih pesmih opeva lepoto dozorevanja, zlato klasje mu je »goreče jezero«, dnevi so kakor zlata žerjavica. V jeseni »večnost v čas kaplja« in zategli kriki divjih gosi »pribijajo žalost na sivo nebo«. Ob klicih divjih ptic mu je težko »kot v hipih po pogrebu«. »Regovi vetrov« dolgo trobijo v temo, bridkost sloni ob vseh drevesih. Občuteno so zapete moderne balade: *Mrtvi vodnjak*, *Mrtvo drevo* in *Umirajoča vrba*. Pozimi »vse je brez časa: molk, sneg in ledeni sijaj«. Pozimi postaja pesnik »tišina gozdne jase«, »v belih vejah smrek / so moje molitve kot premrli ptički«. Zdaj ni več obhoda treh kraljev »in čas je mrzel kot led«.

Sedmi cikel ima naslov *Odhajam*. Postal je samotarec, ničesar več ne potrebuje za življenje, »na pragu mir, na strehi večnost«. V grob naj ga polože brez krste: »Rad bi objel zemljo s prostimi rokami / in z odprtimi očmi bi rad objel čudež rasti / trave in rož nad sabo.« Smrti se ne boji, saj ve, »vsak mora nekoč oditi«, »sam nekoč ostane vsak«.

Zadnji cikel ima naslov kot celotna knjiga in tu poje, kako se bo po smrti spremenil v zemljo, iz njega bodo rasle trave in drevesa. Toda nekoč »bom med zvoki pozaven / za večno šel proti svojemu Bogu«. Zbirka se zaključuje s *Hvalnico*, v kateri se Bogu zahvaljuje za drobne stvari, ki mu jih je dal v življenju.

Prva značilnost zbirke je narava, ki jo pesnik doživlja v vseh letnih časih in spremembah. Opazuje jo in podaja v njeni rasti, usihanju, umiranju, v barvah, a tudi z mislimi, ki se mu porajajo. Z naravo je eno, vanjo se zateka v osamelosti velemeta, narava je živa in zvesta prijateljica, z njo čuti, se veseli in trpi, vanjo se bo tudi spremenil po smrti. Da jo je mogel podati v vsej njeni spreminjajoči se lepoti, je ustvaril vrsto novih in veliko povednih primer in besednih zvez: »jutranja zarja bi prižgala roso na praproti; sladko mrmranje molitev pragozdnih dreves; iz modrikaste čaše perunike kaplja sladkost večnosti; orglanje vetra; granitne piščali skalá; bolečina tli; v dlaneh tiščim muko; v žlebcvih bo žvrgolela snežnica; Kadilo jutranjih meglíc; klici pivke udarjajo ob vroče ze-

nice poletnega sonca; voda v tolmunu je temna; misli so kot predivo na statvah; razpokan od strasti kričim v vročino ...«

Druga sestavina pesmi je osebna izpoved, izpoved človeka, ki se zaveda, da je majhen in nepopoln, a bi se rad duhovno obogatil, dvignil, zbližal s sočlovekom, vedno pa v zavesti, da je v vsem odvisen od Njega, ki ga je ustvaril. Te pesmi so odkritosrčne izpovedi, potem vzdihni in kriki, vdane prošnje, ki prehajajo v molitve in hvalnice.

Mauser je izšel iz dobe tik pred drugo svetovno vojno, ko sta prevladovala ruralizem in duhovni realizem, oplodil pa se je tudi ob Murnu in Kosovelu, a tudi ob Truhlarjevi občutljivosti za barve. Vendar pa si je znal Mauser utreti lastno pot, zato so njegove pesmi nove, sveže, polne humanizma, odprtosti proti naravi in sočloveku.

Dr. Tine Debeljak je v spremni besedi lepo podal Mauserjevo pesniško rast in označil njegov način ustvarjanja. Knjigo je slikovito opremila Bara Remec.

eneoceneoceneoceneoceneoceneocene

Slikarka Milica Kogoj v galeriji Il Torchio v Gorici

V razstavnici galeriji Il Torchio v Gorici je bilo 16. novembra odprtje razstave oljnih slik Milice Kogoj. Širši javnosti je mogoče to ime manj znano, saj se je šele drugič pojavilo v tej galeriji.

Pred nekaj dnevi sem Kogojev obiskala na domu v ul. Aquileia št. 8 v Gorici, kjer živi s svojim bratom. Sprejela me je prisrčno, kot je prisrčna in spontana vsa njena narava. V pogovor se je najprej vpletlo njeno slikanje. Rekla je, da ne pomni, od kdaj slika, ker to dela od vedno; za predstavitev javnosti pa se je odlo-

čila šele leta 1976, ko je v Dijaškem domu v Gorici sodelovala na skupinski razstavi. Leta 1977 pa je prvič samostojno nastopila v galeriji Il Torchio. Iz otroških let se ji utrinjajo prizori, kako je skrivaj risala po šolskih tablah. Stanovali so namreč v šolskem poslopju, ker je bil oče Peter Julij učitelj. Nekoč je celo šolski nadzornik Lasič opazil na tabli tako risbo, ker je Kogojeva ni utegnila zbrisati oziroma — bilo ji je žal: risba se ji je zdela boljša kot ponavadi. Otroška leta je preživela v rojstnem kraju, na Bukovem pri Cerknem.

Osnovno šolo je zaradi očetovih premestitev obiskovala v različnih krajih: v Starem Selu, Smasteh, Podbrdu, en razred celo v Ljubljani. Nekaj let je bila tudi gojenka zavoda Vesna v Mariboru. Prav tu je v profesorju risanja Žigonu srečala človeka, ki jo je bodril in ji svetoval, naj se vpiše na slikarski oddelak Akademije za umetno obrt na Dunaju. Čeprav se ji ta želja ni uresničila, je kljub temu ostala zvesta svojemu nagnjenju: nadaljevala je s slikanjem.

Pri Kogojevi ne smemo iskati problematike, težkih razglabljanj o življenju ali grozljivih podob sveta, ki nam jih večkrat prikazujejo sodobni umetniki. Njen svet je ostal skrit, nedotaknjen, svet optimizma in zazrtosti v naravo. Najmanjša rastlina ji pomeni pesem življenja, lepote. O tem nam govorijo cvetice, odbrane v krpici zemlje, povezane v šopek, ali postavljene v vazo. Mogoče najbolj doživeto učinkujejo cvetlice v svojem naravnem okolju — pri zadnji razstavi Ciklame ali Vijolice — ali pogled na razcvet drevesni vršiček.

Milica Kogoj najraje obravnava cvetlično motiviko, čeprav se večkrat loteva tudi krajinskih izrezov iz domačega okolja (n.pr. Pogled na Tolmin). Na zadnji razstavi je predstavila tudi obmorske krajine, ki jih je ujela na platno letos poleti ob obali Conero v Markah. Obala jo je pre-

vzela zaradi naravne lepote, občutka značnosti in svetlobe. Gledavec lahko to sam razbere iz slik: zajete so v trenutku, ko je sončna luč najmočnejša, tako da preglasi in nekoli-ko spremeni naravne barve. Figuralika je skoraj popolnoma odsotna; le nekajkrat se je Kogojeva poskusila v portretu, leta 1923 pa je izdelala po-

dobro sv. Frančiška za neko razstavo v Tolimnu. Ilustrirala je tudi nekaj številnk otroške revije *Pastirček*. Način slikanja se približuje realizmu, čeprav ponekod opazimo skoraj impresionistične učinke. Slika izključno v olju, pred leti pa je izdelala tudi nekaj akvarelov.

VERENA KORŠIČ

Bibliografija o Trstu in Istri

Prof. Zovatto, docent novejšje zgodovine na tržaški univerzi, je s sodelovanjem večjega števila sodelavcev izdal pri rimski založbi Multigrafica zanimiv seznam zgodovinsko-verskih publikacij o Trstu in Istri v zadnjem stoletju, t.j. od leta 1864 pa do leta 1974. V zaporedju po letih izdaj je zbral 2201 delo, pisano v latinščini, italijanščini, slovenščini, hrvaščini ali nemščini. Na prvi pogled daje zbirka nezanimiv vtis golega naštevanja. Ko pa se ustaviš pri starejših in najnovejših izdajah knjig, revij in časopisov, šele tedaj se predstavi bralcu zanimiv vodič po virih in literaturi, ki segajo še za nekaj stoletij in tudi tisočletja v sivo davni- no. Nas posebej zanimajo slovenska in hrvatska dela, ki jih v zbirki ni malo. Tu so zlasti zastopani slovenski kulturni delavci: duhovniki in laiki, ki so segli po peresu, rešili marsikaj pozabi pa tudi nastopali za pravice svojega ljudstva, ga učili in spodbujali. Mnogi italijanski pisci so se dotaknili slovenskih in hrvatskih problemov, glagolskega bogoslužja in gledali s svojega zornega kota na Primorje od Štivanja mimo Trsta, Koprja, Pulja do Reke in še dlje. Vsa našeta bibliografija se nanaša na razna pomembnejša mesta kot so Trst, Koper, Poreč, Novi grad, Pulj, Pičen, Pazin, Opatija in še na številna manjša mesta po Istri in Dalmaciji. Gotovo je, da sestavljalca in sodelavci niso imeli lahkega dela, saj je bilo težko izločevati, kaj spada med verske zadeve in zgodovino in kaj vključiti, da bo prikaz vernejši in popolnejši. Čeprav se naslov zbirke izrecno nanaša na Trst in Istro, je težko izključiti zgodovinski Oglej, Gorico in še druga področja, ki so bila nekoč tesno povezana s Trstom in Istro. Prav tako ni nujno, da so vsa našeta dela bila tiskana na ome-

njenem področju. Gre zlasti za citirane arhive v Ljubljani, Zagrebu in Reki, za razne enciklopedije in leksikone, ki prinašajo podatke za čas in okolje.

Pri takem zbiranju se kaj rado zgodi, da marsikaj spregledamo. Tako v tej zbirki niso naštetih podpisani in nepodpisani članki v raznih časopisih in revijah, čeprav razpravljajo o problematiki — verski in zgodovinski — Trsta in Istre. Tako med revijami poleg italijanskih najdemo le Jadranski zbornik in pa *Vjesnik historijskog arhiva u Rijeci i Pazinu*, ne zasledimo pa slovenskih, na pr. *Zgodovinskega časopisa*, *Časopis za zgodovino in*

narodopisje, *Kroniko slovenskih mest*, še živečih in v bližnji preteklosti zamrljih revij kot so na pr. *Mladika*, *Zaliv*, *Kat. glas*, *Zbornik svečenikov sv. Pavla*, *Stvarnost*, *Stvarnost in svoboda*, *Tabor* in drugih, ki so se in se še vedno ubadajo z nerešenimi tudi verskimi vprašanji.

Prav tako ne najdemo v zbirki imen Virgilija Ščeka, Jakoba Ukmarja, člankov iz Mohorjevih koledarjev in podobnega.

Moram priznati, da je tako podrobno delo in natančnejše poznanje vseh virov in literature težko, zlasti če človek ni več jezika, v katerem je kaj napisanega. To je deloma v opravičilo dr. Zovattu, ki pa je vseeno pokazal veliko odprtost in priznanje tudi slovenskemu in hrvatskemu kulturnemu krogu.

Ko je že govor o zgodovinsko-verski problematiki, pa se mi zdi vseeno pomanjkljivo dejstvo, da ni navedeno nobeno delo, ki bi se nanašalo na grško in srbsko pravoslavno skupnost v našem mestu, na Jude in številne protestantske veje, na nemško diasporo in podobno. To bo pač treba upoštevati pri morebitni naslednji dopolnjeni izdaji. **MAKS ŠAH**

Kulturno delovanje v Tinjah

Aktualnost »Dunajskega krožka« prihaja očitno Slovincem vedno bolj v zavest, ne samo tistim, ki živijo na Dunaju. Njegov organizator koroški Slovenec Feliks Bister zna poskrbeti za duhovno vzpodbudno in človeško gostoljubno ozračje. Tudi na novembrskem 11. Dunajskem krožku je bilo mogoče pozdraviti poleg običajnih gostov nekatere nove obraze, tako na pr. konzularnega svetnika jugoslovskega veleposlaništva na Dunaju Matjaža Jančarja in njegovo ženo, dr. Dušana Nečaka iz Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani, ki je bil eden prvih predavateljev Dunajskega krožka ter več drugih Slovincem iz Centralne Slovenije, Trsta in Koroške.

Povabljeni predavatelj je bil to pot Jože Kopeinig, mnogim Slovincem dobro znan kot rektor Doma v Tinjah pa tudi kot voditelj Dušnopastirskega urada v celovcu ter kot glavni urednik »Nedelje«, slovenskega cerkvenega lista krške škofije.

Naslov predavanja se je glasil: VSESTRANSKO KULTURNO DELOVANJE V TINJAH - SPREMEMJEN PROGRAM V SPREMEMJENEM ČASU. Dinamični predavatelj nas je najprej popeljal v prve začetke delovanja Doma v Tinjah. Ti segajo prav v leto 1932, ko so slovenski duhovniki organizirali po župniščih v Rožu in Podjuni — med drugim tudi v Tinjah — izobraževalne tečaje in duhovne vaje. Po drugi svetovni vojni se je ta tradicija nadaljevala, dokler se ni celotno delovanje končno osredotočilo v Tinjah. Tu je bila takrat ustanovljena tudi kmetijsko - gospodarska šola, ki pa je kmalu propadla zaradi pomanjkanja fan- tov. Leta 1968 je Dom v Tinjah — točen naslov se glasi »KATOLIŠKI DOM PROSVETE SODALITAS« — prevzel sedanji rektor Jože Kopeinig. Pod njegovim vodstvom, ki ga odlikuje požrtvovalna aktivnost, smisel za konstruktivno povezovanje in organizacijo ter človeška odprtost, se je delovanje v Tinjah vsestransko raz-

raslo in pridobiva z leti na vedno večjem vplivu in pomenu. Dandanes si Koroške brez Tinj ne moremo več predstavljati.

Z ozirom na krog, ki ga naj vsakokratna prireditelj ali večdnevni program nagovori, se odvija celotno kulturno delovanje v Domu v Tinjah v glavnem v slovenskem jeziku, z ozirom na specifičnost neke snovi ali vrste občinstva pa tudi samo nemško, oz. dvojezično. Dokaz za odprtost in strpnost duha, ki vlada v Tinjah in ustvarja toplo, sproščeno in sodobno ozračje, je tudi dobro obiskani jezikovni tečaj slovenščine za nemško govoreče, ki ga vodi dr. Erik Prunč.

Drugo bistveno vsebinsko težišče, ki ga nam je nakazal tinjski rektor na 11. Dunajskem krožku, je vzgojnega značaja. To so različni tečaji, ki jih v povezavi z upravo v gostoljubnih tinjskih prostorih rade prirejajo druge deželne organizacije, kot na pr. Koroška delavska zbornica, ki jih zastopajo različni referenti. Tu bi lahko omenili različne kuharske tečaje in poklicne programe za kmete, poštarje, železničarje in seveda tudi za lovce in čebelarje.

In kaj se dogaja v Tinjah v kulturno-literarnem oziru? Ravno tako zelo veliko! Iz prospekta razberemo, kar nam predavatelj Jože Kopeinigi tudi v svojem predavanju potrjuje, to je, da so v Domu v Tinjah vedno na programu tudi kulturni večeri z različnimi pesniki in pisatelji, 22. nov. na pr. s koroško slovensko pesnico Milko Hartmanovo, nato »Literarni popoldnevi« s tako zahtevnimi literarnimi glavami kot je avstrijski pisatelj Thomas Bernhard ali pokojna znana katoliška koroška pesnica Christine Lavant. Poleg tega je tu še Filmski forum, slikarske razstave, nastopi odrskih in pevskih skupin ter že dobro vpeljani Dnevi za izobražence, katere obogatijo predavatelji iz centralne Slovenije, Koroške, Dunaja in Trsta. Na novoletnem srečanju, ki bo v Tinjah 2. in 3. januarja bo med drugim tudi predaval tržaški pisatelj prof. Alojz Rebula. Seveda ne bi bilo Tinje tista vsestransko odprta streha, kot v resnici je, če ne bi razvilo tudi socialnega delovanja. Pri tem je našla zlasti uvedba štirinajstdnevnega dopusta za kmete, ki tovrstnega oddiha skoraj ne poznajo, velik odmev med koroškimi ljudmi. Dom v

Tinjah je tovrstno ugodno možnost za dopust organiziral v kooperaciji z deželnimi ustanovami, pri čemer nosijo udeleženci le 20% vseh stroškov sami, ostalih 80% pa krije zavarovalnica. Te dopustniške dneve spremlja vsakikrat tudi primeren izobraževalen, zabaven in kulturni program, tako da udeležencem čas še prehitro mine. Toda v Tinjah lahko tudi »obhajate letošnje božične praznike v skupnosti«; tako se namreč glasi izredna ponudba za samske in osamele ljudi, povabljeni so tudi starejši zakonski pari. Iz prospekta —vsem zainteresiranim priporočamo, da si ga natančno preberejo, ker je na njem prav gotovo za vsakega nekaj — je razvidno, da bo praznovanje Božiča obogatil poseben božični program, ki ga bodo pripravili udeleženci skupaj

z vodstvom in požrtvovalnimi sestrami Doma v Tinjah.

Mnogokaj bi še lahko omenili, a naj se na kraju tega zapisa omejimo na omenitev tinjske založniške dejavnosti, v okviru katere je do danes izšlo 11 lično natisnjenih knjig, med njimi so že nekatere razprodane. Po besedah predavatelja rektorja Jožeta Kopeiniga bo delovala založba Doma v Tinjah še naprej in po možnosti še razširila svoje področje.

Na koncu svojega izčrpnega predavanja v 11. Dunajskem krožku je predavatelj povedal še par besed o novih gradbenih načrtih, ki bi Dom v Tinjah za rastoče potrebe primerno povečali. Sledila je diskusija, katero je poživljal v bodočnost konstruktivno usmerjen tinjsko-slovenski veter na Koroškem. **MILENA MERLAK**

Prispevek k VIII. mednarodnemu slavističnemu kongresu

Založba Peter Lang v Bernu, Frankfurtu na Maini in v Las Vegasu je pred kratkim izdala obširno slavistično publikacijo švicarskih znanstvenikov, namenjeno mednarodnemu slavističnemu kongresu v Zagrebu in Ljubljani septembra 1978. V publikaciji so zbrani prispevki nekaterih odličnih švicarskih in drugih lingvistov in literarnih zgodovinarjev, predvsem rusistov. Tako lahko spoznamo problematiko »motivov smrti v ruskem modernem pesništvu«, strukturo slovitve pesnitve o žerjavu, ki jo je napisal ruski modernist Velimir Hlebnikov, ali pa »poetiko zanikanja pesnikov Baratinskega in Anenskega«. Robert Zett razčlenjuje ozadje imena »Hrvat«, vendar bi mogli najti še marsikaj zelo zanimivega.

Za Slovence je nadvse privlačno in tudi pomembno, da je Jan Peter Locher, profesor slavistike v seminarju za baltiško-slovanske jezike univerze Neuchatel, v pričujoči publikaciji objavil obširno študijo o poetiki Srečka Kosovela. Predvsem ga zanima Kosovelova pesnitev »INTEGRALI«, ki pomeni dejanski strukturalni prelom v slovenskem pesništvu in prehod k novim, netradicionalnim oblikam pesniškega izražanja. Locher navaja številne slovenske literarne zgodovinarje in kritike, ki so se obširneje ukvarjali s pesniškim svetom Srečka Kosovela. Ti kritiki in razisko-

valci so bili predvsem Anton Ocvirk, Janko Kos, Alfonz Gspan, Matjaž Kmecl, Mitja Mejak, Taras Kermauner, France Pibernik, Marija Pirjevec, Jože Pogačnik, Franc Zadavec, Boris Pahor in drugi. Locher raziskuje problem Kosovelovega preloma v pesništvu in se sprašuje, ali gre za prelom ali pa za nadaljevanje ustaljene pesniške tradicije. Da bi to raziskal, primerja Kosovelove novatorske pesniške tekste iz »INTEGRALOV« z drugimi Kosovelovimi pesmimi, ki jih pesnik ni odbral za »INTEGRALE«, in jih je objavil v drugih pesniških sklopih. Pri tem prihaja do zaključkov, da je Kosovelov novatorski pesniški način v zametkih prisoten že v zgodnejšem, takoimenovanem tradicionalnejšem Kosovelovem pesništvu, na primer v njegovih »kraških pesmih«. Locherjeva študija je zanimiva tudi zato, ker kaže povezavo Kosovelovega konstruktivističnega pesniškega principa z nekaterimi avantgardističnimi literarnimi prizadevanji tedanjega časa, na primer s skupino Bauhaus, z zagrebškim »zenitizmom«, z Laszлом Moholy-Nagyjem, Naumom Gabom, Notonom Pevsnerjem in z ruskimi futuristi Vladimirjem Tatlinom in Kazimirjem Malevičem. Kosovelov ožji prijatelj Ivo Grahor se je namreč leta 1924 mudil v Moskvi in se tam seznanil s tedanjimi ruskimi avantgardističnimi prizadevanji.

pisma pisma

moto omikani družbi«. »Pravzaprav smo to že vedeli,« pripominja zviška NOVI LIST, ko da tudi politiki ne bi tisočkrat ponavljali enih in istih formul. A pustimo NOVEMU LISTU svobodo kritike čez vse in vsakogar pod pogojem, da zanj ne bo nobenega tabuja. Tabuje pa ima, pa še kakšne. Zato ni prav, da se list, ki si ne upa kritizirati niti Borisa Raceta (kaj šele kakšnega večjega političnega močnika), obreguje ob rimskega papeža, osebo, v kateri katoličan vidi — ne glede na osebno očarljivost Janeza Pavla II. — samega Kristusovega namestnika.

Ne bi bilo pri NOVEM LISTU na mestu več skromnosti? Tako lepo bi se mu prilegala. (Podpis)

Cenjeni g. urednik,

ste si šli ogledat v Slovensko gledališče Staromodno komedijo sovjetskega avtorja Alekseja Arbutova, s katero je gostovalo v Trstu SNG iz Ljubljane?

V obeh dejanjih samo dva igralca, na odru nobenega efektnega ropotanja, nobenega kosmatega govorjenja, nobenega slačenja, pa je vendar delo pritegnilo s svojo humanistično kvaliteto in s svojo literarno kulturo vse, mlajše in starejše: očaralo je celo naše višješolce. Pozabil sem omeniti, da v tem delu tudi ne boš našel nobenih poklonov sovjetskemu režimu.

Mislím, da se ob tej lekciji vodstvo Slovenskega gledališča v Trstu lahko s pridom zamisli v svojo programsko politiko. Tržačan

Prispevek...

Locherjeva študija prodre globoko v oblikovne značilnosti in skrivnosti Kosovelove poezije. Odkrije njene konstrukcijske značilnosti, njene napetostne kontraste, in značilni besedni sestavljalni sistem, podoben združevanju kock v višjo sestavno enoto. Locherjeva študija je lepa mednarodna potrditev vidnega slovenskega pesniškega Kosovelovega dosežka, ki je že našel v prevodih ugoden odmev v nemških, francoskih, italijanskih in angleško-ameriških krogih.

LEV DETELA

Čuk

na Obelisku

NOVA SLOVENŠČINA 1

Svoje cenjene bralce obveščamo, da mislimo v novem letu začeti ustvarjalno dopolnjevati slovar slovenskega knjižnega jezika. Zaenkrat začnemo z besedo ASENTEIZEM.

Primorski dnevnik

NOVA SLOVENŠČINA 2

K tej akciji mislimo prispevati tudi mi. Naj zaenkrat damo v novi jezikovni sklad besedo SENSIBILIZIRATI.

Radio Trst A

NOVA SLOVENŠČINA 3

Jaz pa sem že pred časom napisala v neki razpravi, kako Slovenci radi zganjamo VITIMIZEM.

Slavistka

IDEJA ZA LITER

Jape: Ti, kdo pa je tisti kritik v PRIMORSKEM DNEVNIKU, ki se nasmíha MLADIKI, češ da je »družinska revija«?

Lipe: Kakšna pa je njihova kulturna stran, s tisto nesprenljivo ljubljansko družino, ki traja že desetletja?

Jape: Ampak veš, da je včasih Dušan Zeljeznov veljal za pesnika? Ne bom rekel za velikega, ampak... Pa Slavko Rupel je menda jurist, kaj pa misliš...

Lipe: Kaj pa z DANom? Ga ni in ni.

Jape: Pomeni, da se ne more roditi niti v družinski porodnišnici. Pri vseh soldkih, ki so tam.

Lipe: MLADIKA pa le pricapljava na svet, družinska ali nedružinska, brez ficka honorarja za sodelavce, medtem ko DAN...

Jape: Naj si MLADIKA malce pristriže jeziček, pa jo bo še kakšen konzul prišel obiskat v Donizettijevo ulico. Si predstavljaš lepo fotografijo: sodelavci MLADIKE in sredi njih lepo konzul Ivan Renko?

Lipe: Ti, veš, da bo treba razmisliti o tem.

Jape: Tako bi raznašalec klical recimo po Ljubljani MLADIKAAA kakor kliče PAVLIHA...

Lipe: Jaz bi šel na linijo Slovenske skupnosti: slovenstvo in pluralizem. Ampak tako bolj nasploh. Brez vmešavanja v zadeve suverenih Gospodarsko-kulturnih zvez.

Jape: In krščanstvo boš kar tako vrget v morje?

Lipe: No, pa še nekaj krščanstva zraven, ampak tako bolj nasploh...

Jape: Je recimo KATOLIŠKI GLAS po tvojem nasploh?

Lipe: Po mojem je bolj nasploh NOVI LIST. Korošci so še najbolj pametno nasploh. Bereš NAŠ TEDNIK, pa je obenem katoliški in nasploh.

Jape: Ne rečem, tudi MLADIKA bi se dala malo bolj nasploh...

Lipe: Oprosti, ampak zadnja številka je kakor za misijon: samo Janez Pavel II.! Romane bi pisal Rebula, ne pa tiste hej-slovske pridige: SREČNO, SIN TRPEČEGA SONCA! Kaj je pravzaprav trpel kardinal Wojtyła tam v Krakovu? V lepi palači je živel, smučal in se celo s kajakom podil!

Jape: Menda mislijo napraviti MLADIKO drugo leto manj pobožno.

Lipe: Saj, bolj nasploh, kakor ves čas pravim. Pa še DAN pride ven, ki bo sploh nasploh, pa se potem lahko ob združita. In tudi novi naslov je tu: ZAMEJSKI NASPLOH.

Jape: Veš, Lipe, da je to ideja? Ideja, da te zamiče na kvartin!

Lipe: Kaj kvartin! To je ideja za liter!

KOMUNIKE

Člani slovenske delegacije, ki smo v predbožičnih dneh pod vodstvom senatorke Grbčeve bili v Rimu sprejeti pri vrhovih politične oblasti od predsednika vlade Andreottija do predsednika zbornice Ingra, sporočamo slovenski javnosti, da smo se vrnili v Trst z veliko vrečo OSIM-SKEGA DUHA v prahu.

Vsak Slovenec ga lahko dobi, če se zglašni na sedežih naših organizacij, ki so si razdelile dobljeno po proporcionalnem ključu.

S sabo naj ima najlonsko vrečko.

Prah je brez vonja in brez okusa in ga lahko čuvaš kjerkoli, na suhem ali na vlažnem, na svetlem ali v temi. Je neškodljiv.

Podpisani člani slovenske delegacije

»Na tej klopci sem se razšla z Dušanom.«

»Ali je bilo zelo razburljivo?«

»O ne, ne posebno. Njega ni bilo, sem pa še jaz odšla.«

☆☆☆

Pepe je spoznal dekle. Bila je prav lepa okrogla, prav kot so bile njemu všeč.

»Koliko pravzaprav tehtaš?« jo vpraša.

»Petinsedemdeset kil,« prizna dekle.

»O, petinsedemdeset kil,« je Petu zapelo srce, »in ena kila je lepša od druge.«

☆☆☆

V knjižnici.

»Ali je konec tega romana srečen?«

»Tega pa ne vem,« odvrne knjižničar, »piše, da sta se poročila.«

☆☆☆

Prodajalec nagovarja gospodinjo, naj bi kupila hladilnik. Naštevanje dolge vrste prednosti aparata je zaključil z besedami:

»Razen tega ostanejo jedila v tem hladilniku neokrnjena cel mesec.«

»In kaj bomo jedli medtem,« ga je vprašala gospodinja.

Škotska.

Neki turist se je izgubil nekje na Britanskem otoku. Ko je srečal pravega domačina, ga je vprašal:

»Oprostite, mi lahko poveste, kje sem?«

»Da, a opozarjam vas, da stare informacija en šiling,« je odvrnil domačin.

»Hvala, hvala, zdaj vem, da sem na Škotskem.«

☆☆☆

»Dragi, berač je bil tu. Dala sem mu mineštro in sto lir.«

»Je pojedel mineštro?«

»Seveda, vso.«

»No, potem je zaslužil sto lir.«

☆☆☆

Neki turist je na zid planinske kočice napisal: TU SEM BIL S SVOJO ŽENO. BILO JE LEPO.

Kmalu je nekdo pripisal TULE SEM BIL BREZ SVOJE ŽENE, BILO JE ŠE LEPŠE.

☆☆☆

»Ste imeli na dopustu veliko sonca?«

»Pa še koliko. Kuram so morali dajati led, da niso nesle mehko kuhanih jajc.«

Počitniški dom »Pri sestrah«

vabi na zimovanja pri Belopeških jezerih

Naslov:

33010 BELA PEČ - FUSINE V. R.

via Laghi 1

Telefon 0428/61027 - 059/695791

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 571326

CENA 500.- LIR

Slovenski visokošolski sklad

»Sergij Tončič«

Trst

Slovenski visokošolski sklad »Sergij Tončič« razpisuje nagrado »Dr. Frane Tončič« za najboljšo študijo izpod peresa slovenskega visokošolca v Italiji po tem

pravilniku:

1. Avtor mora biti slovenske narodnosti in mora imeti svoje stalno bivališče v deželi Furlanija-Juljska krajina.
2. V teku sončnih let 1977 in 1978 je avtor moral biti visokošolski študent ali je v istem obdobju moral končati visokošolski študij.
3. Avtor mora do 30. aprila 1979 poslati k Narodni in študijski knjižnici, Trst, ul. S. Francesco 20, študijo (razpravo, disertacijo ipd.), ki je nastala ali ki je bila objavljena v teku sončnih let 1977 in 1978; ta študija mora pomeniti obogatitev slovenske kulture, zgodovine ali znanosti.
4. Študije bo v teku meseca maja 1979 pregledala in ocenila posebna komisija, ki jo bodo sestavljali predsednik Sklada prof. Pavle Merku, blagajnik Sklada dr. Boris Kuret in slovenski znanstvenik, ki ga bo imenoval odbor Sklada; komisija bo lahko pritegnila k sodelovanju kot svetnike brez pravice do odločanja še strokovnjake iz ved posameznih študij. Po opravljeni analizi vseh študij, ki bodo prispele do določenega roka, bo komisija določila, katero študijo nagraditi, in bo svojo odločitev utemeljila pismeno.
5. Nagrada v znesku 500.000 (petstotisoč) lir je ena in nedeljiva.
6. Naslov nagrajene študije in ime njenega avtorja bosta objavljeni na prihodnjem občnem zboru Sklada v petek, 1. junija 1979, ali, če bo zaradi višje sile treba ta datum prenesti, čim prej po tem dnevu. Po občnem zboru bo odbor Sklada obvestil javnost o tem preko sredstev javnega obveščanja.
7. V primeru, da ni nagrajena študija še objavljena, jo bo odbor Sklada priporočil za objavo kaki slovenski založbi.
8. Ta razpis s pravilnikom je Sklad dne 19. decembra 1978 deponiral pri notarju Vladimiru Clarichu v Trstu.
V Trstu, 13. decembra 1978